

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

**Pašování a jeho odraz ve vybraném tisku habsburské monarchie
ve 2. polovině 19. století**

Daniel Petřík

Bakalářská práce

2018

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Daniel Petřík**
Osobní číslo: **H14419**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Spisová a archivní služba**
Název tématu: **Pašování a jeho odraz ve vybraném tisku habsburské monarchie ve 2. polovině 19. století.**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Na základě literatury bude stručně nastíněna ekonomická situace doby se zřetelem k důvodům, které vedly k rozvoji pašování v příhraničních regionech. Plošným průzkumem vybraných novin ve sledované době bude zachycena četnost a charakter zpráv o pašování, jeho provozovatelích, místech výskytu, případně další názory novinářů na tento jev. Ze zjištěného budou vyvozeny závěry, které by se měly týkat nejenom těch, kdo delikty tohoto typu páchali, ale i těch, kdo o nich psali.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

BĚLINA, Pavel a kol., Velké dějiny zemí Koruny české 1792 - 1860, XI.a, XI.b, Praha - Litomyšl 2013. TINKOVÁ, Daniela a kol., Velké dějiny zemí Koruny české 1860 - 1890, XII.a, Praha - Litomyšl 2012. BOROVIČKA, Michal a kol., Velké dějiny zemí Koruny české 1890 - 1918, XII.b, Praha - Litomyšl 2013. MAINUŠ, František a kol., Historie celnictví v Československu, Praha 1977.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D.

Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2017**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2016

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 25. 03. 2018

Daniel Petřík

PODĚKOVÁNÍ

Chtěl bych poděkovat vedoucí bakalářské práce paní doc. PhDr. Marii Mackové, PhD. za trpělivost, cenné rady, konzultace a připomínky, které mi velice pomohly při psaní bakalářské práce.

ANOTACE

Na základě literatury bude stručně nastíněna ekonomická situace doby se zřetelem k důvodům, které vedly k rozvoji pašování v příhraničních regionech. Plošným průzkumem vybraných novin ve sledované době bude zachycena četnost a charakter zpráv o pašování, jeho provozovatelích, místech výskytu, případně další názory novinářů na tento jev. Ze zjištěného budou vyvozeny závěry, které by se měly týkat nejenom těch, kdo delikty páchali, ale i těch, kdo o nich psali.

KLÍČOVÁ SLOVA

Ekonomická situace, celní politika, regionální tisk, celostátní tisk, pašování

TITLE

Smuggling and its reflection in the selected press of Habsburg monarchy in the second half of the 19th century

ANNOTATION

Based on literature will be briefly outlined the economic situation of the time with respect to the reasons which led to the existence of smuggling in the border regions. Exhaustive research in selected newspapers reporting period will be captured by the frequency and nature of the reports of smuggling its operators, places of occurrence, any views of journalists to this phenomenon. Of the identified will draw conclusions that should concern not only to those who committed offenses of this kind, but also those who write about them.

KEYWORDS

Economic situation, customs politics, regional press, national press, smuggling

Obsah

1. Úvod	1
2. Ekonomická situace	3
3. Celní historie	7
4. Finanční stráž	13
5. Novinový tisk ve 2. polovině 19. století	20
Budivoj.....	22
Čech.....	22
České noviny.....	22
Jizeran.....	23
Moravská orlice.....	23
Národní listy.....	23
Národní politika.....	24
Plzeňské listy.....	24
6. Případy pašování v tisku	25
Doutníky.....	25
Cukr.....	34
Zbraně.....	36
Další zboží.....	37
7. Závěr	50
Seznam zdrojů.....	52
a) Prameny.....	52
b) Literatura.....	52

c) Internetové zdroje.....	53
Summary	54

1. Úvod

Tato bakalářská práce, jak je patrné již z jejího názvu, se zabývá tématem pašování a jeho odrazem ve vybraném tisku habsburské monarchie ve 2. polovině 19. století. Zcela klíčové je pro tuto práci zmapování pašeráctví v blízkosti hranic, jeho důvody a četnost. Což proběhlo na základě zachycení jednotlivých případů pašování v celostátním a regionálním tisku.

Téma práce jsem si zvolil z následujících důvodů. Nenapadlo mě ani na chvíli uvažovat o návrhu nějakého vlastního tématu, takže pro mě byla východiskem nabídka témat na informačním portálu pro studenty v sekci „Výběr kvalifikační práce“. Po zhlédnutí nabídky a užití vylučovací metody jsem uvažoval o 4 tématech. Téma pašování mě zaujalo nejvíce, protože jsem tušil, že jeho sledování bude dozajista velmi zajímavé a o zábavu nebude nouze. V neposlední řadě mi také přišlo příznavnější, požádat o vedení práce někoho, koho jsem za dobu svého studia měl možnost vidat při přednáškách.

Bakalářská práce je rozdělena do sedmi kapitol. Po stručném úvodu následuje kapitola, ve které je nastíněna ekonomická situace ve druhé polovině 19. století. Ve stejném období je v další kapitole popsána celní historie. Další kapitola se týká finanční stráže a je v ní popsán její vznik a historie do konce 19. století. Následuje kapitola s popisem novinového tisku ve druhé polovině 19. století a informace o zpracovaných novinách, ve kterých se nacházely články o pašování. Stěžejní kapitolou celé práce jsou jednotlivé nalezené případy pašování v novinovém tisku, které jsou převypravovány či přímo citovány. V kapitole závěr jsou zhodnoceny výsledky práce.

Zdrojem informací pro první čtyři kapitoly byla odborná literatura. Mezi využitou literaturu patří svazky z edice *Velké dějiny zemí Koruny české*, svazek číslo XI.a¹, a svazek číslo XII.a², podle kterých byla zpracována ekonomická situace ve druhé polovině 19. století. Pro kapitolu celní historie byla využita kniha od Františka Mainuše: *Historie celnictví v ČSSR*³. Popis finanční stráže vznikl díky knize od Marie Mackové: *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*⁴. Charakteristika tisku byla popsána na základě knihy *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*⁵. Informace o konkrétních novinách jsem čerpal převážně z internetu.

¹ BĚLINA, Pavel, Milan HLAVAČKA a Daniela TINKOVÁ. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-347-8.

² BOROVIČKA, Michael, Jiří KAŠE, Jan KUČERA a Pavel BĚLINA. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2012. ISBN 978-80-7432-181-8.

³ MAINUŠ, František a kol. *Historie celnictví v ČSSR*. Praha: Naše vojsko, 1977.

⁴ MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017. ISBN 978-80-7560-033-2.

⁵ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.

Z celostátních novin byly v práci využity *Národní listy*⁶, zpracovány od prvního vydání z roku 1861 do roku 1899, tedy všechny dostupné výtisky ve sledovaném období.

Z regionálního tisku byly použity následující tituly:

*Budivoj*⁷, *Čech*⁸, *České noviny*⁹, *Jizeran*¹⁰, *Moravská orlice*¹¹, *Národní politika*¹² a *Plzeňské listy*¹³. Všechny použité noviny jsou dostupné prostřednictvím digitální knihovny Kramerius¹⁴, kde lze díky vyhledávači, který podporuje fulltextové vyhledávání, vyhledat libovolné slovo, což mi značně usnadnilo práci a ušetřilo mnoho času, který bych jinak strávil návštěvou a zdlouhavým bádáním nad novinami v badatelně některého archivu. Týdeník *Čech* je dostupný na stránkách digitální knihovny v sekci Moravská zemská knihovna¹⁵. Při vyhledávání článků ve zvolených novinách bylo použito slovo „pašování“ a slovo „podloudnictví“. Výsledky vyhledávání se poté zobrazily formou odkazu na konkrétní stránku novin, na které bylo nutné slovo dohledat a v případě, že bylo užito ve vhodném kontextu, článek zpracovat.

⁶ *Národní listy*, 1861-1899, Praha.

⁷ *Budivoj*, 1864-1899, České Budějovice.

⁸ *Čech*, 1874-1878, Praha.

⁹ *České noviny*, 1879-1883, Praha.

¹⁰ *Jizeran*, 1880-1889, Mladá Boleslav.

¹¹ *Moravská orlice*, 1863-1899, Brno.

¹² *Národní politika*, 1883-1899, Praha.

¹³ *Plzeňské listy*, 1884-1899, Plzeň.

¹⁴ <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/Welcome.do>

¹⁵ <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/>

2. Ekonomická situace

Vydání živnostenského řádu, které proběhlo v roce 1859, bylo velkým průlomem do světa malého a středního podnikání. Každý, kdo zaplatil živnostenskou daň, měl na základě nového zákona přístup k veškerým živnostem. Všeobecně zajištěná byla také volnost výroby a odbytu, možnost bez omezení zaměstnávat pracovní sílu a hromadit kapitál.¹⁶

Nový obchodní zákoník, který byl vydán v roce 1862, vyhlášoval tak jako živnostenský řád, skoro neomezenou podnikatelskou svobodu. Ochranařství obchodu ve prospěch domácího trhu bylo nahrazeno trochu usměrňovaným liberalismem. Podnikatelské podněbí se hlavně v západní části říše úplně změnilo, v důsledku různých opatření, ke kterým se v šedesátých letech přidalo i uvolnění tržních vztahů na venkově. Usilovná kapitalistická zakladatelská činnost propukla v polovině 50. let. České země z přetvořeného hospodářského a podnikatelského podněbí výrazně těžily. Zamožnější měšťané a především aristokracie, která získala ohromné obnosy z vykupování z roboty, zahodili předešlou podnikatelskou zdrženlivost a začali často hazardně zakládat průmyslové nebo dopravní akciové společnosti.¹⁷

Již v 50. letech 19. století byly položeny základy liberální kapitalistické ekonomiky. Toto období nebylo z pohledu ekonomů pouze obdobím politického a kulturního dusna, ale především obdobím neabsolutismu, což byl systém, který se snažil naplnit požadavky podnikatelského stavu reformou shora. V době 50. let 19. století zrychlovala průmyslová revoluce, probíhal hospodářský růst, zejména v industriálních částech monarchie. A 50. léta nebyla jenom bezvýslednou reakcí moci na revoluční události z let 1848 a 1849. Jako historické mezníky českých politických dějin můžeme označit rok 1860 a rok 1890, ale z pohledu hospodářských dějin žádný převratný význam nemají.¹⁸

Avšak celá tato doba se nesla v duchu obrovského hospodářského rozvoje obou národních společností v českých zemích a zároveň soupeření mezi nimi, které mělo původ v politické sféře.¹⁹

Průmyslová revoluce byla poháněna technickými a technologickými vynálezy a objevy, které byly nemateriální povahy. V praxi přineslo jejich zhmotnění formování nových výrobních a společenských vztahů. Za hlavní rysy průmyslové revoluce pokládáme počátek moderní

¹⁶ BĚLINA, Pavel, Milan HLAVAČKA a Daniela TINKOVÁ. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2013, s. 384.

¹⁷ *Tamtéž*, s. 385.

¹⁸ BOROVIČKA, Michael, Jiří KAŠE, Jan KUČERA a Pavel BĚLINA. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2012, s. 394.

¹⁹ *Tamtéž*, s. 395.

strojové velkovýroby, následné změny v dopravě, komunikacích a industrializaci zemědělství. Výše uvedené změny by nebylo možné uskutečnit bez podnikatelského kapitálu. V celém období 19. století byla Habsburská monarchie po Rusku až do první světové války rozlohou druhým největším státem Evropy. Z pohledu počtu obyvatel se Habsburská monarchie dostala po sjednocení Německa v roce 1871 na třetí²⁰ místo.²¹

Rozdíly v rozsahu zprůmyslnění nebo v těžbě uhlí Habsburská monarchie jako celek ovšem nedoháněla, v porovnání s ostatními západoevropskými státy se rozdíly ještě zvětšovaly. Zpoždění se projevilo i ve stupni zemědělské výroby. Oproti Velké Británii, Francii i Německu růst velkých měst v Rakousko-Uhersku jasně zůstával pozadu. I přes vrcholnou úroveň některých výrobních odvětví, celkový hospodářský význam Rakouska-Uherska mezi léty 1860 až 1890 z celoevropského pohledu upadal. Rakousko-Uhersko lze popsat jako regionální evropskou velmoc a tomu i odpovídalo jeho ekonomické postavení.²²

Po celé Evropě probíhal rychlejší růst počtu obyvatel oproti pomalejšímu růstu v předchozích obdobích. V podmínkách pomalejšího hospodářského vývoje Rakousko-Uherska ovšem vedla tato tendence k relativnímu přelidnění, které se projevovalo nadbytkem levné pracovní síly. Nedostatek pracovníků tedy podnikatelé řešit nemuseli, takže je nic nemotivovalo ke zvyšování produktivity práce, kterého by dosáhli zaváděním nových technologií.²³

I v samotné habsburské monarchii probíhal nerovnoměrný hospodářský vývoj. Do velké míry se začala uherská ekonomika vyvíjet od roku 1867 samostatně. Vyrovnání, které se obnovovalo každých 10 let, už od počátku vyjadřovalo hospodářskou váhu obou částí říše, podle poměru jejich příspěvků do společného rozpočtu. Předlitavsko v prvních desetiletích přispívalo 70 %, Zalitavsko pouhými 30 %. Předlitavské hospodářství bylo možné označit za průmyslově agrární a zalitavské za agrární. Jednotný celek z hospodářského pohledu nicméně nepředstavovalo ani samotné Předlitavsko. Za průmyslově zemědělské bylo možné označit pouze české země, Štýrsko a Dolní Rakousy s Vídní, kdežto ostatní země v nejlepším případě za zemědělsky průmyslové. Halič a Bukovina byly vyloženě zemědělského rázu, dokonce s nepatrnější částí průmyslové výroby než Uhry.²⁴

Zvláště díky rozvoji těžby uhlí, strojírenství, železářství nebo tradiční textilní výrobě a sklářství, se ekonomika českých zemí od poloviny 19. století dostala do dominantního

²⁰ Bez úvahu koloniálních držav, především Velké Británie a Francie.

²¹ BOROVIČKA, Michael, Jiří KAŠE, Jan KUČERA a Pavel BĚLINA. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2012, s. 395.

²² *Tamtéž*, s. 396.

²³ *Tamtéž*, s. 396.

²⁴ *Tamtéž*, s. 397.

postavení. Na průmyslové výrobě Předlitavska v roce 1880, se české země podílely téměř dvěma třetinami, zatímco Dolní Rakousy pouze jednou pětinou. Průmyslový potenciál Předlitavska tvořily z 85 % české země a Dolní Rakousy. Územní ztráty v důsledku vojenských porážek v letech 1859 a 1866 byly druhým důvodem jejich výjimečného postavení. Lombardie a Benátsko, odstoupené Itálii, se řadily k hospodářsky nejvyspělejším částem monarchie.²⁵

Takřka monopolní postavení v Předlitavsku měly české země v některých výrobních odvětvích jako byla výroba porcelánu, zpracování lnu, zpracování vlny a cukrovarnictví. Polovina celorakouské produkce železa vznikala od poloviny 80. let v českých hutích. Nárůst těžby kamenného a hnědého uhlí byl ještě výraznější. Na rakouské poměry rychlé zprůmyslnění českých zemí ale nebylo následováno útlumem zemědělství, právě naopak. S rozkvětem potravinářského průmyslu byl spojen rozvoj zemědělského podnikání.²⁶ Hlavním producentem obilovin v monarchii byly české země s výjimkou pšenice. V porovnání se zemědělskou Haličí a Bukovinou, které byly dohromady jen o trochu rozlehlejší, vypěstovaly české země procentuálně větší množství obilovin a znatelněji zaostávaly jenom v produkci brambor za těmito východními oblastmi Předlitavska. Nadprůměrné daňové zatížení bylo důsledkem růstu hospodářské váhy českých zemí v rámci monarchie v průběhu let.²⁷

Z hospodářského pohledu patří šedesátá, sedmdesátá a osmdesátá léta 19. století patří do dlouhého období průmyslové revoluce, jejímž důsledkem byl zrod tržní ekonomiky a moderní společnosti vyznačující se úplně novou sociální strukturou. Výsledkem někdy přerušovaného dynamického procesu je tovární strojová výroba na základě technických a technologických vynálezů nebo změny v celé ekonomice a sociální struktuře. Průmyslová revoluce byla doprovázena demografickou revolucí s prostřední až nízkou mírou porodnosti a klesající mírou úmrtnosti.²⁸

Závažná hospodářská krize byla odstartována burzovním krachem ve Vídni roku 1873. Výrazný pokles objemu výroby a zastavení hospodářského růstu byly jejími projevy. Odvětví, kde se nejvíce spekulovalo, jako byla výroba železa, byla postižena nejvíce. Právě produkce železa v následujících letech klesla na polovinu, což znamenalo konec činnosti kapitálově slabších železáren. Následovala řetězová reakce, která je pro provázanou ekonomiku typická: dočasně poklesla těžba uhlí, strojírenská i potravinářská výroba, především pro české země

²⁵ BOROVIČKA, Michael, Jiří KAŠE, Jan KUČERA a Pavel BĚLINA. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2012, s. 397.

²⁶ *Tamtéž*, s. 397.

²⁷ *Tamtéž*, s. 398.

²⁸ *Tamtéž*, s. 399.

důležité cukrovarnictví.²⁹ K nižší potřebě stavebního materiálu, železa a strojírenských výrobků vedlo omezení investičních činností. Odbytové potíže vyvolaly poprvé výraznou nezaměstnanost a snížení cen.³⁰

I na zemědělství dopadla krize průmyslu. Mechanizaci zemědělské výroby nepříznivě ovlivnil poklesl dovozu zemědělských strojů. Snížila se cena všech zemědělských výrobků i půdy. Pěstování cukrové řepy bylo omezeno kvůli krizi v cukrovarnictví. K oživení ostatních hospodářských odvětví pomohla zemědělská výroba, která se vzpamatovala rychleji. Krátký rozmach české zemědělství zažilo v letech 1878-1883, který ovšem ukončila nová krize zapříčiněná zahraniční konkurencí amerického a ruského obilí. Teprve v polovině 90. let se z těchto otřesů zemědělství vzpamatovalo. Hospodářská stagnace probíhala v osmdesátých a devadesátých letech a většího obrození dosáhlo hospodářství Rakouska-Uherska až na přelomu 19. a 20. století.³¹

²⁹ BOROVIČKA, Michael, Jiří KAŠE, Jan KUČERA a Pavel BĚLINA. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2012, s. 407.

³⁰ *Tamtéž*, s. 408.

³¹ *Tamtéž*, s. 408.

3. Celní historie

Odstranění celní hranice mezi západní částí říše a Uhrami bylo důležitým zásahem, v jehož důsledku došlo v říjnu 1850 k vytvoření vnitřního jednotného trhu rakouské monarchie. Zrušení celní hranice mezi Uhrami a západní částí říše našlo podporu ve velké části průmyslové buržoazie a následně vznikl v roce 1851 nový celní řád, který odstranil hlavní dovozní a vývozní omezení.³²

Nové celní uspořádání si vyžádalo zavedení nových jednodušších celních tarifů, nový celní tarif byl publikován 6. listopadu 1851 a vstoupil v platnost 1. února 1852. Z pohledu dopravnictví a techniky byl značným pokrokem. Předchozí tarif z roku 1838 obsahoval 654 položek, nový jenom 338. Starý tarif zakazoval obchod u 63 podstatných obchodních článků, a proto mohly být dováženy pouze přímo konzumentům. Zatímco nový tarif omezil zákaz pouze na ty články, u kterých to bylo žádané ze zdravotních a policejních důvodů. Rovněž bylo sníženo maximální clo z jedné položky z 2000 zlatých na 600 zlatých. Byly převážně zmenšeny celní sazby a povolen volný import u 15 druhů. Pokračováním v nastoleném směru byla únorová smlouva s Pruskem z roku 1853, která měla omezenou platnost na 12 let od 1. ledna 1854 do konce prosince 1865.³³

Prusko se nehodlalo vzdát své pozice v Německu, a tak Rakousku zbyla pouze jediná naděje, kterou byly střední německé státy. Protože v účasti Rakouska v německém spolku státy viděly posilu proti politické nadvládě Pruska i posílení svých ochrannářských zájmů v celním spolku, tak účast Rakouska podporovaly. Avšak proti Prusku tyto státy důsledně nevystupovaly. Prusko jim totiž mohlo poskytnout nesrovnatelně vyšší výhody než ty, které mohly získat od Rakouska. Středoněmecké a jihoněmecké státy vyžadovaly zejména přístup k moři, o který by při rozchodu s Pruskem přišly, protože železnice přes Alpy ještě nebyly dobudovány a v porovnání s celním spolkem byl celý rakouský železniční systém nevyspělý.³⁴

Rakousko se nakonec muselo spokojit pouze s výše uvedenou obchodní smlouvou a s příslibem, že za šest let, v roce 1860, bude Prusko o připojení Rakouska k německému celnímu spolku jednat. Nicméně i po šesti letech bylo Prusko zásadně proti připojení Rakouska k celnímu spolku a jeho postavení bylo nyní příznivější, protože Rakousko bylo v roce 1859 oslabeno válkou s Itálií.³⁵

Nové jednání o celním spolku v květnu 1865 skončilo, jeho již třetím obnovením.

³² MAINUŠ, František a kol. *Historie celnictví v ČSSR*. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 56.

³³ *Tamtéž*, s. 57.

³⁴ *Tamtéž*, s. 57.

³⁵ *Tamtéž*, s. 57.

Rakousko dostalo obchodní smlouvu, kterou uzavřelo v dubnu ve stejný rok, kde již o možnosti připojení Rakouska k německému celnímu spolku nebyla ani zmínka. Souboj o nadvládu v Německu se změnil ve vojenský konflikt, když se Rakousko v roce 1866 utkalo s Pruskem. Prusko ze souboje vyšlo vítězně a získalo nadvládu v rámci Německa.³⁶

Přepracovaný tarif z roku 1851 a vydání opravného tarifu 5. prosince 1853, bylo výsledkem celního sblížení obou států. V tomto tarifu zůstalo ze 340 položek jenom 265, z čehož 35 položek bylo zproštěno cla. Maximální clo bylo sníženo ze 600 na 250 zlatých. Vývozní cla byla úplně zrušena a ponechána jenom u deseti položek. Provozní cla se dala brát jako manipulační poplatky, protože byla stanovena na šest a patnáct krejcarů z jedné položky.³⁷

Nový celní tarif z roku 1853, přešel od prohibitivního systému k celní ochraně, a dostal rakouskou obchodní a celní politiku úplně do sféry liberalismu a volného obchodu, ačkoliv ve skutečnosti bezpodmínečná svoboda obchodu nebyla v Rakousku zavedena nikdy.³⁸

V roce 1867 vznikl dualistický stát Rakousko-Uhersko, což byl výsledek dohody mezi německou liberální buržoazií reprezentující zájmy velkého průmyslu, a velkostatkářskou šlechtou v Uhrách, na úkor ostatních národností habsburské monarchie.³⁹

Důsledkem dualismu byly provedeny změny celního tarifu. Na smlouvu, kterou uzavřelo Prusko s Francií, muselo Rakousko reagovat novým celním tarifem, který začal platit od 1. července 1865. Vláda usilovala o snížení sazeb a průmyslová buržoazie zase o větší celní ochranu průmyslových výrobků. Zvýšení bylo provedeno u 56 položek, a snížení u 37.⁴⁰

Po rakousko-uherském vyrovnání v roce 1867, bylo ponecháno jednotné rakousko-uherské celní území. Avšak společná ministerstva řešila pouze zahraniční záležitosti, věci vojenské a finanční. S konečnou platností bylo v roce 1867 rozhodnuto o rozdělení politické moci. Ale o hospodářských vztazích vůči ostatním státům muselo mezi sebou Předlitavsko a Zalitavsko uzavírat každých deset let obchodní smlouvu o obchodní politice a společném celním území. Rovněž byly projednány finanční podíly k zaplacení společných výdajů.⁴¹

Rakousko-Uhersko v roce 1878 přijalo autonomní celní tarif. Nejpodstatnější byla zásada placení cla ve zlatě, což znamenalo 15-20 % zvýšení cel díky situaci rakouské měny. Kromě poskytnutí vyšší celní ochrany některým textilním výrobkům nedošlo v podstatě k žádným změnám. V Německu bylo roku 1879 zavedeno clo na pšenici, žito, oves, ječmen,

³⁶ MAINUŠ, František a kol. *Historie celnictví v ČSSR*. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 57.

³⁷ *Tamtéž*, s. 58.

³⁸ *Tamtéž*, s. 65.

³⁹ *Tamtéž*, s. 66.

⁴⁰ *Tamtéž*, s. 66.

⁴¹ *Tamtéž*, s. 67.

pohanku a kukuřici, prozatím jen mírné. Mírné clo bylo ovšem zvýšeno v roce 1885 dalším tarifem, který zavedl clo i na mlynářské výrobky, a následně proběhlo ještě další zvýšení v roce 1887. O snížení se postaral tarif až roku 1891. Rakousko-Uhersko na Německo reagovalo novým tarifem z roku 1882, který téměř dorovnal vysoká německá cla. Celní ochrana byla rozšířena skoro na všechna průmyslová odvětví a významným opatřením bylo zavedení agrárních cel. Celně zvýhodněny byly i přístavy Terst a Rijeka, aby sem byl přesunut dovoz východních surovin a výrobků z německých přístavů.⁴²

Vzhledem k narůstající intenzitě obchodu a zájmu na rychlých dodávkách proclívaného zboží, byla v roce 1874 ustálena možnost i dodatečného zpřesňování celní odpovědi, případně nemusel být podán přesný seznam dovážených věcí. Naopak byl dovolen návrh na ohledací nález. Dále byla povolena odpověď jenom ústní formou, a u druhových předmětů vážení na zkoušku. Existovala i možnost poukázat provážené zboží jinému celnímu úřadu uvnitř země. Věci oprostěné od cla mohly být propuštěny bez deklarace, a nutnost prohlížení zboží, které bylo přes celní území jenom převáženo, se odstraňovala. Obzvláště důležitým předpisem bylo ustanovení, že rozdíl mezi skutečným a ohlášeným množstvím nebo cenou dovážených předmětů do výše jedné desetiny není trestný.⁴³

Jedním z důsledků obilnářské krize, která postihla Evropu začátkem 80. let, bylo zavedení agrárních cel. Krize byla vyvolána zvýšeným dovozem levněji vyrobeného amerického obilí do Evropy. Po velké neúrodě roku 1882, došlo k jejímu prohloubení, a začal masový dovoz uherské pšenice a mouky do českých zemí. Řepařská krize, která vypukla v polovině 80. let, uvrhla celé kapitalistické zemědělství do agrární krize, ta trvala až do přelomu 19. a 20. století.⁴⁴

V roce 1878 vznikl první významný železářský kartel, a především od poloviny 80. let díky vysoké koncentraci výroby s celní ochranou, následoval v mnoha odvětvích průmyslové výroby rychlý a hojný rozvoj kartelů.⁴⁵

V reakci na celní politiku dalších zemí a zvýšení německých cel, především na mouku a obilí, bylo Rakousko-Uhersko přinuceno novelizovat v roce 1887 celní tarif. Tarif nově podstatně zvýšil agrární cla a zavedl cla na další průmyslové výrobky.⁴⁶

Následkem autonomních tarifů se přestaly používat podrobné smlouvy k úpravě obchodních styků mezi státy, a začalo se užívat „největších výhod“. Což znamenalo, že stát,

⁴² MAINUŠ, František a kol. *Historie celnictví v ČSSR*. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 69.

⁴³ *Tamtéž*, s. 70.

⁴⁴ *Tamtéž*, s. 70.

⁴⁵ *Tamtéž*, s. 70.

⁴⁶ *Tamtéž*, s. 70.

který nevybírání větší poplatky ze zboží druhého státu, než jsou nutné poplatky, které vybírá od jakéhokoliv třetího státu, dostane stejné výhody od tohoto státu také sám. Téměř jedinou platnou obchodní smlouvou v následujícím desetiletí, po jejím uzavření, byla smlouva mezi Rakousko-Uherskem a Itálií z roku 1878. První obchodní smlouva s Itálií byla uzavřena roku 1867, kdy mělo Rakousko po ztrátě severoitalských provincií roku 1866, zájem na přátelských vztazích se sousedním královstvím.⁴⁷

Průmyslový a hospodářský rozvoj monarchie podpořil autonomní celní tarif i zesílené celní ochranářství. Obchodní bilance Rakouska-Uherska se hodně zlepšila. Domácí výrobci dostali možnost upevnit a zlepšit své pozice na domácím trhu a při získávání zahraničních trhů se jim pomáhalo. O možnostech odbytu rakousko-uherských výrobků na světových trzích pravidelně informovaly rakousko-uherské konzulární úřady.⁴⁸

Úsilí západních velmocí monopolizovat a zajistit si pomocí obchodně celních opatření rozlehlá odbytová území, se začalo projevovat na přelomu 80. a 90. let. Spojením zemí střední Evropy jednotlivými celními smlouvami, chtělo Německo této hrozbě čelit a vytvořit tím rozsáhlý vnitřní trh s mnoha milióny spotřebitelů, umožňující rozvinutí exportních snah směrem na východ a jihovýchod. Zároveň byly tímto plánem sledovány cíle politické. Spojení států, které uzavřely tzv. trojspolek (Německo, Rakousko-Uhersko a Itálie), mělo být posíleno.⁴⁹

Proti celní dohodě byli čeští podnikatelé, kteří se báli vzrůstajícího vlivu říšskoněmeckého kapitálu. Naopak buržoazie a velkostatkáři v Rakousko-Uhersku se většinou stavěli k plánu kladně. Především uherský velkostatek si od něj sliboval zpřístupnění rozsáhlých trhů pro své produkty a ani rakouští průmyslníci se proti němu nepostavili. Důležitou roli v rakouském hospodářství sehrál zvyšující se podíl říšskoněmeckého kapitálu i politické důvody.⁵⁰

Rakousko-Uhersko po Bismarckově pádu uzavřelo 1. května 1891 celní a obchodní dohodu s Německem. V dohodě se státy zaručily navzájem poskytnout početné vývozní úlevy. K této dohodě přistoupilo i Švýcarsko a Belgie. S Německem, Itálií, Švýcarskem a Belgií, byly uzavřeny smlouvy, které začaly platit na dvanáct let, od 1. února 1892. Další smlouvy se Srbskem, Ruskem, Bulharskem a Rumunskem, byly uzavřeny až v letech následujících.⁵¹

⁴⁷ MAINUŠ, František a kol. *Historie celnictví v ČSSR*. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 71.

⁴⁸ *Tamtéž*, s. 71.

⁴⁹ *Tamtéž*, s. 72.

⁵⁰ *Tamtéž*, s. 72.

⁵¹ *Tamtéž*, s. 72.

Snížení tarifů bylo velmi mírné, protože největší úlevy např. v rakousko-německém tarifu odpovídaly asi sazbám z roku 1882 a nikde se nedošlo k většímu snížení než na úroveň sazeb prvního autonomního tarifu. U agrárních cel slevilo ze svého posledního tarifu Německo Rakousko-Uhersku nejvýše 30 %, u průmyslových cel pouze 20-25 %.⁵²

Ochranné období vrcholící v letech 1887-1891, které silně působilo na rozvoj velkopřemyslu, skončilo v roce 1891. Zvýšil se podíl strojové výroby a vznikla u nás do té doby nezastoupená odvětví. Rychlý rozvoj velkopřemyslu začal také v Uhrách, kde tarifem z roku 1887 celní ochrana dosáhla 15-40 % hodnoty zboží.⁵³

Svůj úkol celní ochrana splnila. Vývoz stoupl mnohem výrazněji než dovoz, domácí průmysl kryl zvětšeným rozsahem domácí spotřebu, a aktivum obchodní bilance se v letech 1882-1891 skoro ztrojnásobilo.⁵⁴

Nové smluvní období, ve kterém byla zčásti zmírněna celní ochrana, začalo v roce 1891. Vyššími celními sazbami byly navenek ohraničeny země smluvních stran, ale v jejich vzájemném vztahu byly ujednány sazby nižší. Zvýšení exportu rakouských výrobků a vyrovnání nevýhodné stránky dohody s Německem, měly umožnit smlouvy s balkánskými a východoevropskými zeměmi, kde si uherští velkostatkáři vynutili zachování celní ochrany.⁵⁵

Smlouvy však byly v celé řadě věcí pro Rakousko-Uhersko nevýhodné. Rakousko-Uhersko čím dál více podléhalo zájmům Německa. Výrazně se snížilo clo na průmyslové výrobky, které se z velké části vyráběly v českých zemích, například bavlněné zboží, železo a železné výrobky, stroje atd. Zato získali uherští velkostatkáři na obilí snížení celních sazeb. Jestliže nebyla průmyslová odvětví jako chemický a elektrotechnický průmysl kapitálově spojena s říšskoněmeckými podniky, byla vystavena jejich tvrdé konkurenci.⁵⁶

Dovoz do Rakouska-Uherska stoupl více než celková hodnota vývozu, takže v průběhu let 1892-1900 aktivum obchodní bilance výrazně pokleslo. Naděje na zvýšení vývozu do Německa se nespĺnily, zejména výrazně klesl vývoz mlynářských výrobků. Především odvětví, které těžilo ze státní pravomoci, jako cukrovarnictví, pivovarnictví a další, zaznamenalo výrazný přírůstek vývozu, stejně jako například kamenné a hnědé uhlí, dříví, některé druhy textilu a skla. Zvyšování vývozních premií a berních restitucí, tak jako úprava rakouské měny, která proběhla roku 1900 přechodem na zlaté krytí a zavedením korunové měny, těmto

⁵² MAINUŠ, František a kol. *Historie celnictví v ČSSR*. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 72.

⁵³ *Tamtéž*, s. 73.

⁵⁴ *Tamtéž*, s. 73.

⁵⁵ *Tamtéž*, s. 73.

⁵⁶ *Tamtéž*, s. 73.

odvětvím pomohlo.⁵⁷

Průmyslová buržoazie, ani velkostatkáři v Rakousko-Uhersku nebyli se smlouvami spokojeni. Velkostatkáři si stěžovali, že zemědělství a chov dobytka jsou vydány zcela na pospas balkánské konkurenci, a také vyčítali vysoká cla na průmyslové zboží. Buržoazie si naopak stěžovala na vysoká cla na potraviny, suroviny, a na nedostatečnou ochranu průmyslových výrobků.⁵⁸

Rozpor mezi zájmy rakouského a uherského velkostatku se prohluboval. Rakousko-uherský dualismus a pravidelně obnovované hospodářské vyrovnání, první z roku 1867, kdy bylo rakouské národní hospodářství v rozkvětu, tvoří zvláštní kapitolu ve vývoji obchodní a celní politiky. Poměrně lehce bylo uzavřeno první vyrovnání. Agitace za samostatné celní území, se začala objevovat v Uhrách od roku 1873, nicméně bez větších potíží bylo sjednáno i druhé vyrovnání. Dohodu ale výrazně zkomplikoval odvrát evropských zemí od systému volného obchodu, a od počátku 80. let větší konkurence zahraničního obilí.⁵⁹

Uherskou nadprodukcí krizi prohloubila německá celně ochranná opatření z počátku 80. let, protože uherský velkostatek byl do velké míry závislý na vývozu svých produktů do Německa. Uherská vláda od roku 1881 důrazně prosazovala celní ochranu zemědělským výrobkům, a poskytovala výhody především v Uhrách silně zastoupenému mlynářskému odvětví. Protože uherští velkostatkáři chtěli upevnit monopol nad vnitřním trhem obilí, a usilovali o zvýšený vývoz svých výrobků do Předlitavska. Silnou celní hradbu zejména proti německému vyspělejšímu průmyslu, a volný vstup na východní a jihovýchodní trhy, požadovali rakouští průmyslníci. I přes tyto rozpory při jednání, bylo i třetí vyrovnání roku 1887, ještě poměrně klidně uzavřeno.⁶⁰

Na konci 19. století se krize rakousko-uherského dualismu natolik prohloubila, že vyrovnávající jednání probíhala za stálých hrozeb z obou stran, které požadovaly rozlukou obchodního a celního spolku. Hrozby však nebyly myšleny vážně, protože vzájemný obchod Předlitavska a Zalitavska se v tomto období dále prohloubil. Byl zaznamenán vzestup vývozu předlitavských průmyslových výrobků do Uher a zejména vzrostl vývoz uherských zemědělských produktů do západní části monarchie. Toto vyrovnání se však nepodařilo uzavřít parlamentní cestou, ale muselo být uzavřeno císařským nařízením.⁶¹

⁵⁷ MAINUŠ, František a kol. *Historie celnictví v ČSSR*. Praha: Naše vojsko, 1977, s. 74.

⁵⁸ *Tamtéž*, s. 74.

⁵⁹ *Tamtéž*, s. 74.

⁶⁰ *Tamtéž*, s. 74.

⁶¹ *Tamtéž*, s. 75.

4. Finanční stráž

Již na konci první poloviny 19. století se ustálila struktura státních příjmů podle důležitosti jednotlivých položek. Výnos přímých daní byl nejpodstatnější a ze všech státních příjmů monarchie se pohyboval kolem 30 %. Výnos nepřímých daní kolem 20 %, výnosy ze státního monopolu kolem 25 %. Mezi 7,5 a skoro 15 % se pohybovaly výnosy z cel. Výrazně vzrostly od první poloviny století výnosy z kolků, tax a poplatků. V 80. letech 19. století jejich výnos překročil 20 %. Nad státními příjmy panoval ve Vídni prezident dvorské komory a poté ministr financí spolu s celým správním orgánem odboru finanční správy, včetně finanční stráže, která byla její součástí. Ministr financí se musel zajímat o názory parlamentu, zatímco nad prezidentem dvorské komory byl pomyslně pouze císař.⁶²

Kromě přímých daní přešlo do kompetencí finanční stráže všechno. Avšak nikdy se nejednalo o kompetence bez výhrad. O pravomoci a odpovědnost za plynulý tok financí do státní kasy, se sbor dělil s dalšími částmi finanční správy a sloužil jako dozorový či silový.⁶³

Císařský patent o všeobecné potravní dani z 25. května 1829 a patent z 24. října 1829, zřizující na státních hranicích vojensky organizovanou hraniční stráž složenou z hraničních myslivců, která byla podřízena důchodkové správě, je považován za impuls pro konečné sjednocení. Doposud existující hraniční vojenský kordon byl zrušen. V kompetenci důchodkové stráže, která byla zřízena současně, bylo zejména dění ve vnitrozemí a obecně vše, co nebylo v pravomocích hraniční stráže. Důchodková stráž byla vázána na civilní finanční správu, a její tehdejší organizační struktura částečně přežila i správní reformy z let 1849-1850, důležitější pro ni byly právní normy z let 1835-1836. Šlo o důchodkový trestní zákoník a celní a monopolní zákon. Struktura finanční správy v úřednické rovině byla změněna ještě předtím. Země byla nadále považována za základní správní jednotku, a na její úrovni byla do jediného celku sjednocena správa přímých i nepřímých daní. V každé zemi byla roku 1830 zřízena jediná správa kamerálních důchodků a mezi její kompetence patřilo spravování cla, záležitostí solného i tabákového státního monopolu, taxovní a kolkovní záležitosti. Dále všechna státní mýta na cestách, mostech i řekách, správa státních statků i statků náboženského fondu, státní loterie a všech potravních daní. Také řešila přestupky kamerálního charakteru. Správce kamerálních důchodků stál spolu s prvním kamerálním radou v čele úřadu, oba často v hodnosti c. k. radů. K jejich podřízeným patřil i velitel hraniční stráže a velitel důchodkové stráže, někdy v hodnosti

⁶² MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017, s. 21.

⁶³ *Tamtéž*, s. 22.

kamerálních radů.⁶⁴

Finanční správu tvořilo v první instanci třináct okresních kamerálních správ, jejichž územní kompetence se s tehdejšími kompetencemi krajů velmi rámcově kryly. Obsazení jednotlivých kamerálních správ bylo odlišné podle toho, jestli šlo o území ve vnitrozemí, anebo u státní hranice, a některé z nich zasahovaly do obojího. Pokud česká zemská hranice sousedila s jinou zemí monarchie, počítala se jako vnitrozemská. Státní hranice byla delší a v příhraničních oblastech bylo více zaměstnanců než ve vnitrozemních. K jejich úřednictvu patřili oficiálně přidělení k rotám (setninám) hraniční stráž a inspektoři z důchodkové stráže. Podle potřeby však byla skutečná místa služby sborů rozmístěna. Důchodková stráž měla v čele podinspektora, hraniční stráž většinou vrchního komisaře, přičemž se oba počítali mezi úřednictvo. Mužstvo, kterému se velelo ve třech hodnostech, k úřednictvu nepatřilo.⁶⁵

Na papíře bylo určení kompetencí jednoznačné, v terénu a v praxi mnohem složitější. Také se ukázalo, že vlastní kontrolní činnosti si na sebe ani jeden z ozbrojených sborů nevydělá. K další reformě vedla snaha o zlevnění celého systému a zpřehlednění pravomocí. Z této reformy vznikla finanční stráž.⁶⁶

Hraniční (pomezí) stráž a důchodková stráž byla sloučena císařským nařízením z 22. prosince 1842, které uskutečnila dvorská komora dekretem č. 343 z 9. března 1843, a sjednocený sbor nesl označení Finanční stráž více než sto let. První služební předpisy vydala dvorská komora dekretem čj. 14 831 z 21. dubna 1843. Všem členům nového sboru měla být dána příležitost k rozvíjení svých nejlepších schopností ve všech oborech služby, aby mohli dosáhnout vyšších hodností a zvýšila se jejich upotřebitelnost.⁶⁷

Nový sbor, postavený na zásadě uceleného řízení z dvorské komory ve Vídni, byl stejně jako jeho předchůdci součástí finanční správy, a organizován byl podle jednotlivých zemí. Finanční stráž uvnitř každé země podléhala kamerální důchodkové správě, a dohlížela i na záležitosti státního monopolu. Dozorovým orgánem pro finanční stráž byla prvoinstanční síť okresních kamerálních důchodkových správ. Územní kompetence okresní kamerální správy byly zhruba jako tehdejší hranice krajů, ale finanční stráž měla výjimky, zejména když bylo třeba odlišit vnitrozemské a hraniční oblasti. Na jakékoliv celní hranici, které existovaly tehdy i uvnitř monarchie, měly být jednotky finanční stráže zřizovány jako liniové, podél ní, a s více muži. Naopak v celním vnitrozemí rozloženy volně podle potřeby a významu místa, ale měly

⁶⁴ MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017, s. 31.

⁶⁵ *Tamtéž*, s. 32.

⁶⁶ *Tamtéž*, s. 33.

⁶⁷ *Tamtéž*, s. 35.

být s menším počtem mužů. Žádná část území nesměla zůstat nepřidělená, každé oddělení finanční stráže mělo přesně vymezené území působnosti, ať bylo tvořené dohlížiteli, vrchními dohlížiteli či respicientem. Respicientský okres tvořilo několik oddělení a těchto několik okresů bylo podřízeno jednomu komisaři (komisařský okres). Z určitého území byly komisařské okresy spojeny do jedné sekce finanční stráže, v jejímž čele byl obvykle vrchní komisař. Sídlo bylo pro každé oddělení finanční stráže určené, byla to konkrétní lokalita, kde se seskupovali a odkud se rozebíhaly všechny jeho aktivity.⁶⁸

V roce 1848 byla přeměněna vídeňská dvorská komora v novodobé ministerstvo financí. Zemské finanční ředitelství jako orgán správy přímých i nepřímých daní na daném správním území, bylo zřízeno v každé ze zemí během roku 1850. Postupně se proměnilo složení dalších podřízených úřadů a v následujících letech byla v každé zemi budována nová první instance finanční správy, což bylo v hlavních bodech dokončeno v roce 1853.⁶⁹

Okresní důchodkové správy v regionech byly přeměněny a z části jejich kompetencí v oboru správy nepřímých daní, vznikla okresní finanční ředitelství. Struktura byla změněna od 29.3.1856. V Čechách byla správní struktura tvořena čtrnácti okresními finančními ředitelstvími, která měla určené územní kompetence podle reorganizovaných krajských hranic z roku 1855. Chod těchto okresních finančních ředitelství zajišťovalo pořád relativně málo úředníků. Mezi ně patřili buď speciální úředníci finanční stráže, nebo pověřeni úředníci finanční správy. Jejich povinností byl dohled nad sborem, který sloužil v terénu, tedy nad mužstvem a nejnižšími úřednickými hodnostmi jako komisař, vrchní komisař a inspektor. V reformě přišla řada i na finanční stráž. V každém správním kraji byla samostatná sekce, a v několika krajích byly sekce dvě. Místo dosavadní IX. sekce byly v litoměřickém kraji zřízeny první tři úřední okresy s charakterem hraničních okrsků. Sídla měly v Podmoklech, Varnsdorfu a Rumburku, a měly více mužů s jinou hodností než všichni ostatní.⁷⁰

V oblastech, které přiléhaly k celní hranici s německým celním spolkem, byla zřízena 31. října 1858 zvláštní síť celních úřadů a útvarů finanční stráže s názvem hraniční okrsky. V jejich čele byl hraniční inspektor a měl poměrně široké pravomoci. Jeho podřízení měli kontrolovat pohyb zboží a v případech daných zákonem i pohyb lidí přes hranice a na území hraničního okrsku úzce spolupracovat se všemi celními úřady. K tomu zůstaly u finanční stráže zachovány všechny pravomoci a povinnosti, které jí určoval služební předpis. Hraniční

⁶⁸ MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017, s. 36.

⁶⁹ *Tamtéž*, s. 40.

⁷⁰ *Tamtéž*, s. 41.

inspektoři nebyli nadále podřízeni šéfovi finanční stráže, protože podléhali přímo kontrolnímu okresu finanční správy. Všechna ustanovení platila i v české zemi. Rozdíly mezi službou ve vnitrozemí a službou v hraničním okrsku se prohloubily a struktura finanční stráže se zkomplikovala.⁷¹

Původní struktura z roku 1858 byla již roku 1861 změněna. V Kraslicích a Úterý byly zrušeny hraniční inspektoráty a nově v Domažlicích bylo zřízeno sídlo hraničního okrsku. Sídlo hraničního inspektorátu bylo přesunuto ze Žamberku do Králík a z Náchoda do Broumova. Nejsilnější co do počtu mužů byl hraniční inspektorát v Chebu, Karlových Varech a Rumburku, nejslabší byl v Horním Litvínově. Po politických změnách a událostech roku 1867 následovala roku 1868 rozsáhlá správní reforma, které se musela přizpůsobit i finanční stráž.⁷²

Roku 1869 došlo k reorganizaci její organizační struktury a územní kompetence. Již během roku 1867 zemské finanční ředitelství poslalo první návrhy. I když muselo zabezpečovat službu na velmi dlouhé státní hranici, bylo navrženo snížení počtu hraničních komisařů o jednoho, zatímco ve vnitrozemí o devět míst navíc. Připouštěla se možnost snížení celkového počtu mužstva v hraničních i vnitrozemských oblastech, protože od roku 1859 faktické stavy neustále klesaly a nyní stěží přesáhly dva tisíce. Některé správní změny se projevily také u dalších návrhů, byly plodem reformy státní správy z roku 1868. Pro sjednocení hranice politických okrsků a k zachování akceschopnosti hraničních okrsků, se měly proměnit v některých případech jejich územní kompetence. Rozvoj kontrolovaných činností, zejména vznik nových pivovarů, vyvolal požadavky na jinou územní organizaci. Navzdory velkému území, které spravovala jediná sekce finanční stráže, nebylo nutné v některých vnitrozemských oblastech personálně posilovat. V Čechách v rámci reformy, která začala platit od 1. července 1869, nedošlo k přímým změnám územního uspořádání nebo územních kompetencí. Reforma byla platná ve všech zemích a královstvích, která byla zastoupená na říšské radě. Zemská finanční ředitelství měla nadále rozhodovat, zejména v hraničním okrsku, o konkrétním složení služebních míst. Avšak měnit množství mužů ve službě mohlo pouze ministerstvo a záviselo na každoročním rozpočtu a sumě, které ministerstvo povolilo na provoz finanční stráže. V kompetencích ministerstva financí zůstalo rozhodnutí o kontrolních okresech. Nadále mělo být v Čechách 116 kontrolních okresů a 310 oddělení finanční stráže, z toho bylo 66 kontrolních okresů a 191 oddělení vnitrozemských a na hraniční území připadalo 50 kontrolních okresů a 219 oddělení. V Čechách mělo nadále sloužit 96 finančních komisařů s platem od 700 do 800

⁷¹ MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017, s. 45.

⁷² *Tamtéž*, s. 47.

zlatých ročně a příplatkem na byt 120 zlatých, 266 respicientů s denním platem 1 zlatý a 25 krejcarů, 927 vrchních dohlížitelů s platem 90 krejcarů denně a 429 dohlížitelů s platem 70 krejcarů denně.⁷³

Aby mohl nadále plnit určený vrchní komisař úkoly hraničního inspektora, za předpokladu, že to místní podmínky dovolovaly a měl dostatek zkušeností, začala platit od 1. ledna 1876 pro hraniční inspektoráty další změna. Samozřejmě to bylo pro erár levnější. V porovnání se stavem z roku 1869 bylo opravdových změn v Čechách docela málo. Možnost náhradního vedení hraničních inspektorátů byla ponechána i při dalších změnách roku 1883. Mimo to na místě, kde byl vrchní finanční komisař na pozici hraničního inspektora a současně prvoinstančním vedoucím celní správy, vznikla úplně nová funkce vedoucího sekce finanční stráže. Šlo o dohlédací pravomoci nad hraniční službou. Až do první světové války to bylo ze základních strukturálních a územních změn finanční stráže v podstatě vše.⁷⁴

Služební instrukce určovala kompetence a pravidla pro činnost finanční stráže. Byla nejdůležitějším dokumentem sboru, ačkoli časem k němu byly připojovány další, zejména prováděcí nařízení ministerstva financí. První služební instrukce platila od roku 1843 až do roku 1907.⁷⁵

Finanční stráž měla bránit podloudnému obchodu a všem důchodkovým deliktům ze strany veřejnosti. Odhalovat takové provinění ze strany úřadů a jejich zaměstnanců, podporovat další prováděcí úřady. Bránit lidem bez dokladů ve vstupu do země a lidem bez oprávnění zemi opustit. Dále v rámci územního vymezení, v předpisech určených případech, pomáhat příslušným orgánům zajišťovat veřejnou bezpečnost. Na plnění těchto úkolů měla finanční stráž dohlížet ve dne v noci, bez ohledu na počasí. Ostražitost při plnění úkolů musela být o to větší, čím nepříznivější bylo počasí, aby finanční stráž neustále odhalovala veškeré delikty. Mohla provádět kontroly u výrobců všeho druhu, v obchodech, u rolníků a statkářů, zabývajících se zákonem určenými činnostmi, na které se vázaly nepřímé daně. K lepšímu odkrytí deliktů měla finanční stráž možnost vstoupit kvůli kontrole do výrobních a provozních prostor, i do soukromých domů či příbytků, ale jindy ne. Dávala pozor, jak se zacházelo s předměty státního monopolu, na cla a mýta všech druhů cest. Také měla úřední povinnosti mezi které patřily zejména následné kontroly po zjištěných přestupcích, dohled nad všemi účastníky celního a důchodkového procesu, vedení příslušné dokumentace o nich, vyměřování, vybírání a

⁷³ MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017, s. 48.

⁷⁴ *Tamtéž*, s. 52.

⁷⁵ *Tamtéž*, s. 54.

vymáhání pokut za důchodkové delikty a vést k nim úřední dokumentaci. Prováděla dozor nad mužstvem finanční stráže, úřadování a podle potřeby výpomoc v úřední činnosti. Kromě pohybu osob přes hranice, jehož pravidla se hodně měnila, zůstaly kompetence aktuální až do začátku 20. století.⁷⁶

Měla také pověření dohlížet nad osobami, které by chtěly překročit hranici státu v rozporu se zákonem. V počátku šlo zejména o vojenské zběhy, uprchlíky z řad rekrutů, tuláky, hausírníky a osoby, které neměly souhlas příslušných úřadů k opuštění země. Takové osoby mohla finanční stráž zadržet a předat zpět kompetentním vojenským, policejním či civilním úřadům, ale povinnost je vyhledávat neměla. Naopak pašeráky všeho druhu ano. Následně se tato povinnost omezila pouze na muže, kteří neměli vyrovnané povinnosti z branného zákona. Pouze v úplně výjimečných případech směla být finanční stráž povolána k zajišťování obecné bezpečnosti. Sbor mohl v terénu zasáhnout, ale pokud nešlo o důchodkový delikt, už mu nenáleželo další řízení. Finanční stráž také musela respektovat všechny zákony, které zajišťovaly základní občanská práva, která byla vymezena již všeobecným občanským zákoníkem z roku 1811 a v konečném provedení v prosincové ústavě z roku 1867. Některá práva byla v případě potřeby omezena zákonem, takže se muselo dbát i na ně.⁷⁷

Po zřízení hraničních inspektorátů v roce 1858, byly upraveny jejich kompetence týkající se: a) celních silnic jak suchozemských, tak vodních, na kterých bylo ze zahraničí do země dovoleno dovážet zboží, b) v hraniční oblasti kontroly zboží, c) kontroly povozů, cestujících a nosičů břemen, d) dozoru nad osobami povinně vybavenými pasem, e) zadržování, zatýkání či následného transportu zpátky k příslušným úřadům dezertérů, tuláků a osob, na které byl vydán zatykač, f) kontroly všech průvodních dokumentů ke zboží a osobám g) osobních prohlídek, když měly důvod, h) při stíhání uprchlíků možnosti vstupu do domů nebo jiných objektů, i) zabavování zboží pašerákům, jejich stíhání a zadržování. Přitom všem podle strážního práva v oprávněných případech bylo možné použít služební zbraně. Dohled nad celní službou zůstal v pravomoci hraničním inspektorům. Celní služba byla od finanční stráže zase úplně oddělena ministerstvem financí, konkrétně výnosem z 28. ledna 1883, a dohled nad ní mělo okresní finanční ředitelství. V hraniční oblasti byli, jako kontrolní pro finanční stráž, zřízení tzv. oboroví správci v hodnostech vrchních komisařů finanční stráže. K tomu měla finanční stráž dále právo bez omezení nahlížet do všech písemných dokumentů, které vedla celní služba, a v případě nutnosti podle svých potřeb dávat příkazy k celním prohlídkám, včetně

⁷⁶ MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017, s. 55.

⁷⁷ *Tamtéž*, s. 56.

dodatečných kontrol.⁷⁸

Struktura mužstva zůstala i po reorganizaci z roku 1869 stejná, tedy dohlížitel, vrchní dohlížitel a respicient. V úřednické sféře byla nejnižší funkce komisař finanční stráže II. třídy a hodnost koncipista finanční správy. Na zemském finančním ředitelství byla v rámci kontroly zřízena pozice vrchního inspektora finanční stráže a pokud nebyly povinnosti přeneseny na hraničního nebo finančního inspektora, byl na každém okresním finančním ředitelství jeden z vyšších konceptních úředníků inspektorem finanční stráže. Respicient finanční stráže mohl vést méně podstatné inspekční okresy. Finanční stráž byla vybudována skoro úplně jako sbor pěší.⁷⁹

Služba finanční stráže byla nepřetržitá a podle aktuálních potřeb místa byla řízena služba konkrétních mužů. Obecně bylo určeno, že každých 24 hodin musel být každý muž ve službě deset hodin. Muži měli nárok načerpat nové síly a odpočinout si, aby mohli plnit s řádným nasazením svoje úkoly.⁸⁰

Mužstvo bylo vyzbrojeno šavlí, která zůstala během éry celkem stejná. Mezi další výzbrojí byly palné zbraně, které se během éry měnily za jiné typy. Zřizovatel nikdy nespěchal, a tak i přes souvislé požadavky na přezbrojení sboru, patřila výzbroj finanční stráže prakticky vždy k mírně zastaralé.⁸¹

Jako aktivní zbraň být používána nesměla, jestliže nedošlo k opravdovému odporu, a pokud již k použití zbraně došlo, odpůrce neměl být připraven o život. Když už mělo dojít ke zranění, mělo být co nejlehčí. Z toho důvodu se v perfektním používání vlastní zbraně měli cvičit všichni. Od roku 1853 bylo používání zbraní ve službě upřesněno předpisem, který byl platný až do první světové války.⁸²

⁷⁸ MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017, s. 59.

⁷⁹ *Tamtéž*, s. 61.

⁸⁰ *Tamtéž*, s. 62.

⁸¹ *Tamtéž*, s. 66.

⁸² *Tamtéž*, s. 68.

5. Novinový tisk ve 2. polovině 19. století

Ve druhé polovině 19. století můžeme novinový tisk v českých zemích vymezit podle místa vydávání na dva druhy, a to na celostátní a regionální tisk. K celostátním deníkům patřily Národní listy, Lidové noviny a Právo lidu. Regionální tisk vycházel v českých zemích v jak velkých, tak malých regionech a zpravidla nevycházel denně, ale jenom dvakrát týdně nebo méně.⁸³

Převratné společenské změny druhé poloviny 19. století se projeví ve vývoji médií. Roli hlavního komunikačního prostředku postupně získal periodický tisk. V této době bylo nutné vytvořit fungující komunikační síť s novými vlastnostmi. Síť měla zajišťovat rychlé a z pohledu obsahu a dosahu sdělování rozsáhlé působení, zatímco se měnily hodnoty obyvatel. Prostřednictvím tisku se vědomí společnosti přetváří ve vědomí společnosti, což je patrně v modernizačním procesu jeho největším smyslem.⁸⁴

Rozvoj českého tisku byl velice záporně ovlivněn přísným správním řízením, které zavedl neoabsolutismus. V Praze byly roku 1851 česky psané už jenom dvoje politické noviny, konkrétně Pražské noviny a Pražský prostonárodní list. Pražské noviny měly funkci úředních novin, protože v nich byly různé vyhlášky, nařízení a sdělení vídeňské vlády. Poloúřední Moravské noviny vycházely v Brně. K útisku politického tisku se používaly ekonomické prostředky a nařízení z roku 1852 umožňovalo pouze vydávání tiskovin, které byly loajální vůči vládě.⁸⁵

Podmínky pro vydávání tisku se změnily příchodem 60. let. Tiskový zákon, který začal platit v březnu 1863, uzákonil v rámci tisku nový právní řád. Nově tisk náležel do složky řádných soudů a už nepodléhal pravomoci policejních úřadů. Udělování koncesí od policejního ředitelství společně se systémem výstrah bylo zákonem zrušen, ale bylo zavedeno odnětí vydavatelského oprávnění po trojí konfiskaci tisku. Mezi omezení, která nadále přetrvávala, patřila kauce, inzertní daň a novinový kolek. Policejní úřady sice mohly podat návrh na konfiskaci tisku, ale o tom, jestli byla provedena rozhodovalo státní zastupitelství. Odnětí vydavatelského oprávnění tisku bylo roku 1868 zrušeno. V monarchii byly roku 1869 zavedeny první tiskové porotní soudy. Zrušením inzertní daně v roce 1874 se hospodářská činnost periodik zlepšila.⁸⁶

⁸³ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 98.

⁸⁴ *Tamtéž*, s. 98.

⁸⁵ *Tamtéž*, s. 107.

⁸⁶ *Tamtéž*, s. 109.

Média do velké míry tvořila představu veřejnosti a představovala politickou veřejnost, protože většina obyvatelstva neměla volební právo a nemohla tedy právně uznávanou cestou politickou moc a rozhodování ovlivnit. Mezi nejvýznamnější komunikační média patřil periodický tisk, brožury, letáky a knihy. Svoji veřejnou i politickou funkci mělo rovněž divadlo a lidová píseň.⁸⁷

Tradice vydávání politických listů vznikala na českém území rychle od 60. do 80. let 19. století. Veřejné mínění české společnosti bylo nejvíce utvářeno Národními listy. Důležitým faktorem vývoje politické veřejnosti byly na konci 19. století v mnoha zemích právě noviny. Na konci 19. století do vytváření periodik začalo více vstupovat obchodní uvažování.⁸⁸

⁸⁷ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 109.

⁸⁸ *Tamtéž*, s. 129.

Zpracovaný celostátní a regionální tisk

Budivoj

Budivoj byl vydáván v Českých Budějovicích 1864-1914. Začal vycházet 14.8.1864 z podnětu Besedy českobudějovické. Měl sloužit pro informaci a poučení českého obyvatelstva a konkurovat dosud téměř výhradně německému novinářství. Dlouho byl jediným větším českým listem v jižních Čechách, kde výrazně podpořil rozvoj české kultury. Vycházel dvakrát týdně, vždy ve čtvrtek a v neděli, v rozsahu 4 stran s občasným rozšířením o inzertní strany. Tiskla jej biskupská knihtiskárna, vydavatelem byl zpočátku *Alois Baumann*, od 1869 *Kontantin Foitl*, od pol. 70. let 19. století *Český politický spolek* a od 1891-1914 *Družstvo Budivoj*. Budivoj přinášel zpravodajství z Českých Budějovic a jihočeského venkova, aktuality ze světa, spolkové a národohospodářské zprávy, ale také odborné články.⁸⁹ V Budivoji byly nalezeny tři zprávy o pašování.

Čech

Čech byl český katolický týdeník, který vycházel v letech 1869-1896. Jeho vydavatelem byl *Antonín Schmitt* a místem vydávání byla Praha. Jeho rozsah byl čtyři strany. Mezi jeho další vydavatele patřil Karel Jelen (1871), Jan Černý (1871-1876), Václav Beneš (1876-1878), Jan Zeman (1878), Družstvo sv. Václava (1879) a Václav Kotrba (1868-1888).⁹⁰ V týdeníku Čech bylo nalezeno pět zpráv o podloudnictví.

České noviny

České noviny nesly původně název *Posel z Prahy*. *Posel z Prahy* byl český časopis, který založil a do roku 1862 i redigoval František Šimáček. Časopis se později změnil v deník. Od roku 1863, až do ukončení vydávání v roce 1883, ho vedli různí redaktoři a nesl podtitul *Spis užitečný, zábavně poučný, pro město i ves*. Zaměřoval se na osvětu, psal o historii slovanských národů (především o historii českého národa), poskytoval zpravodajství z Prahy a zabýval se otázkami v hospodářství, kultuře a politice. Podle původního názvu je patrné, že vycházel v Praze a měl rozsah 4 strany. Název České noviny se prvně objevuje roku 1879 a je užíván až do konce jejich existence.⁹¹ V Českých novinách byly nalezeny tři případy pašování.

⁸⁹ Budivoj (noviny). *Encyklopedie Českých Budějovic* [online]. [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/budivoj_1

⁹⁰ Čech [online]. [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/periodical/uuid:5c259210-2182-11e6-918e-5ef3fc9ae867>

⁹¹ *Posel z Prahy* [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Posel_z_Prahy

Jizeran

Vydavatelem Jizerana v letech 1880-1883 byl *Václav Nedvídek*, v letech 1884-1917 byl vydavatelem *V. P. Nešvera*. Jizeran vycházel v rozsahu 4 stran dvakrát týdně v Mladé Boleslavi.⁹² V Jizeranu byla nalezena pouze jedna zpráva o podloudnictví.

Moravská orlice

Moravská orlice vycházela ve sledovaném období denně v rozsahu 4 stran v Brně. Vydavatelem v letech 1863-1864 byl *František Uman*, v letech 1864-1869 *Jindřich Dvořák*, v letech 1869-1870 *Josef Šnajdr*, v letech 1871-1882 *Karel Flemich*, a v letech 1883-1899 *František E. Slovák*.⁹³ V těchto novinách bylo nalezeno 8 zpráv o pašování.

Národní listy

Národní listy byly české noviny, které založil *Julius Grégr*. O jejich vzniku rozhodli na schůzce v září roku 1860 František Ladislav Rieger, František Palacký, Jan Evangelista Purkyně, František Šimáček, Eduard Grégr, Emanuel Tonner a Rudolf Thurn-Taxis. Po získání koncese, o kterou požádal Julius Grégr, vzniklo vydavatelské družstvo. Národní listy patřily mezi první politické noviny u nás. Již 1. ledna 1861 vyšlo první číslo v nákladu 7000 výtisků a náklad se později ustálil na množství 4000 výtisků.⁹⁴ Od roku 1874 se staly hlavní tiskovou tribunou mladočeské strany. Národní listy představovaly do roku 1918 nejvýznamnější český deník a byly pokládány za oficiálního mluvčího hospodářských a politických zájmů české národní buržoazie Rakouska-Uherska. Vynikaly také svojí kulturou a národohospodářskou rubrikou.⁹⁵ Vycházely až do roku 1941. Místem jejich vydávání byla Praha. Roku 1894 jejich řízení převzal bratr zakladatele Eduard Grégr a řídil je až do roku 1910. Národní listy byly deníkem s rozsahem 4, později více stran. Mezi významné redaktory Národních listů patřil Jan Neruda, Vítězslav Hálek, Karel Sladkovský, Josef Anýž, Karel Matěj Čapek-Chod, Karel Čapek, Josef Čapek, Viktor Dyk či Jakub Arbes.⁹⁶ V novinách bylo nalezeno i mnoho případů o pašování v zahraničí, které ale nebyly cílem této práce. V Národních listech bylo nalezeno

⁹² *Jizeran* [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z:

<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=12558&it=0>

⁹³ *Moravská orlice* [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z:

<http://noviny.vkol.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?issn=1803-117X>

⁹⁴ *Národní listy* [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rodn%C3%AD_listy

⁹⁵ *Národní listy* [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z:

http://cojeco.cz/index.php?detail=1&s_lang=2&id_desc=63509&title=N%E1rodn%ED%20listy

⁹⁶ *Národní listy* [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rodn%C3%AD_listy

velké množství zpráv o pašování a jsou proto nejdůležitějším pramenem této práce. Konkrétně bylo nalezeno 42 zpráv.

Národní politika

Národní politika byla deník, který vycházel od roku 1883 do května 1945. Vydavatelem byl družstevní tiskařský závod Politika. Deník politicky podporoval staročechy, vycházel v Praze v rozsahu 4, později více stran. Vycházel v nákladu až 120 000 výtisků a při nedělním vydání náklad dosahoval množství 400 000 výtisků. V předválečném Československu byla Národní politika nejprodávanějším deníkem. Mezi její přednosti patřila informační a inzertní část, a také měla značný vliv na střední vrstvy. Hlavním důvodem popularity deníku byla vícestránková inzertní příloha Malý oznamovatel.⁹⁷ Jeho vydavatelem byl v letech 1883-1891 *Václav Nedoma*, v letech 1892-1893 *Ad. Srb*, v letech 1893-1895 *Josef Kummer*, v roce 1895 *Raimund Cejnek* a v letech 1895-1918 *Ludvík Bratršovský*.⁹⁸ V těchto novinách bylo nalezeno 14 zpráv o pašování.

Plzeňské listy

Předchůdcem Plzeňských listů byly Plzeňské noviny⁹⁹, které vycházely v letech 1864-1876. Plzeňské listy vycházely zpočátku dvakrát týdně od roku 1875, od roku 1884 třikrát týdně a od roku 1899 denně až do roku 1911. Vycházely v Plzni, v rozsahu 4 stran a jejich vydavatelem byl v letech 1875-1904 *Karel Müller*.¹⁰⁰ Předcházejícím titulem byly Plzeňské noviny. V Plzeňských listech byly nalezeny 4 případy podloudnictví.

⁹⁷ *Národní politika* [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rodn%C3%AD_politika

⁹⁸ *Národní politika* [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=29826&it=0>

⁹⁹ *Plzeňské noviny* [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=13135&it=0>

¹⁰⁰ *Plzeňské listy* [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=28267&it=0>

6. Jednotlivé případy pašování

Doutníky

V ročníku 15, čísle 273, vydaném 4. října 1875, v rubrice Denní zprávy je zpráva s názvem „*Podloudnictví ve velkém.*“ Papír ze slámy byl zproštěn cla. Této výhody využili cizozemští podloudníci a jejich pomocníci v Pešti, aby ohromné množství cizozemských doutníků podloudně do Rakouska dopravili. Papír byl zasílán ve velkých balících, uvnitř kterých byly složeny bedničky nejjemnějších havajských a jiných doutníků. V každém takovém balíku se našlo 5 až 8 tisíc kusů. Nikdo z celních strážníků netušil, co by mohlo být uvnitř, a proto byly balíky pouštěny bez cla. Tento podvod byl páchan dlouhou dobu, než mu v hlavní celnici v Pešti přišli na stopu, protože několik takových balíků otevřeli.¹⁰¹

V ročníku 15, čísle 281, které vyšlo 12. října 1875, v rubrice Denní zprávy je zpráva s titulkem „*Šlechtic pašoval doutníky.*“ V Opavě se přišlo na stopu velkému pašování doutníků, kterého se účastnil jistý člen velké šlechty. Po delší dobu dostával pro svůj blízko Opavy ležící statek kvádry. Když 2. října na nádraží ústřední dráhy zase došla taková zásilka, rozpadl se jeden kámen při skládání a vypadlo z něho několik schránek nejjemnějších cizích doutníků. Kámen byl uvnitř vytesaný, doutníky naplněný a na otvor byla zase dovedně při kytovaná kamenná plotna. Případ byl hned ohlášen hlavnímu celnímu úřadu, který pak vyšetřil, že kameny, ačkoliv byly adresovány na šlechticova úředníka, byly určeny samému šlechtici. Dobrovolné nabídnutí uložení 40 zlatých nebylo přijato. Další vyšetřování mělo blíže objasnit toto dlouhodobě provozované pašerství.¹⁰²

V ročníku 16, čísle 76, vydaném 17. března 1876, ve fejetonu s názvem „*Dubrovník. Cestopisné náčrtky od Josefa Holečka.*“ můžeme číst následující: „*Z obou předměstí vstupuje se do města železem okovanými branami po padacích mostech. V obou branách jste vydáni v šanc bystrozraku finančního strážníka, který hledá, co by na vás objevil clu podrobeného a nejspíše by si přál, aby takým žádoucím předmětem byla celá vaše vzácná osoba. Nejbedlivěji se pase po výtečném trebiňském tabáku. Ejhle praktický návod! Koupíte si balíček nejšpatnějších ze špatných rakouských doutníků a neskrýváte je tuze, začez tím lépe uschováte hnědé trebiňské hedvábí. Učiníte finančnímu strážníkovi radost jako babylonská věž, když vás dopadl při pašování doutníků domácích. Trochu se s ním poškádlíte, on stojí na svém, že*

¹⁰¹ Národní listy, ročník 15, číslo 273, 4. října 1875.

¹⁰² Národní listy, ročník 15, číslo 281, 12. října 1875.

*zabavené zboží nevrátí a dá vám na srozuměnou, že vám vlastně činí milost, neudá-li přečtin váš dále – a následující okamžik jste už v městě.*¹⁰³

V ročníku 16, číslo 88, vydaném 29. března 1876, v rubrice Denní zprávy je zpráva o podloudnictví ve varnsdorfském okresu. Jistý Stolle ze saské obce Waltersdorfu přivážel často prázdné bedny. Finanční strážníci si na něj počíhali, když převážel tři bedny ze Saska do České Lípy. Strážníci ho na nádraží požádali o otevření beden, ale podloudník je otevřít nechtěl. Naskočil do vlaku, ale strážník ho pronásledoval, vyskočil z vlaku a strážník skočil za ním a dohonil ho. Byl zatčen. V bednách byly cizozemské doutníky.¹⁰⁴

V ročníku 16, čísle 145, které vyšlo 26. května 1876, rubrice Denní zprávy je zpráva s názvem „*Podloudnictví a doutníky.*“ V Duchcově bylo opětovně zabaveno 14 balíků obsahujících 36.000 kusů saských doutníků. V Krásné Lípě bylo zabaveno 7 beden cizozemského zboží, dvě na nádraží, ostatní na cestě z Lípy. Ve všech bednách byly nalezeny cizozemské doutníky. Nedávno i ve Vídni bylo zabaveno velké množství doutníků, rovněž ze Saska. Podle novin je ovšem hlavní příčina podloudnictví v nedostatečnosti rakouských doutníků, které jsou mimo to i dost drahé, a proto bude těžké podloudnictví omezit. Kdyby se prý v továrnách na doutníky více přihlíželo dobrotě výrobců, zejména však k tomu, aby doutníky byly patřičně vyleženy, bezpochyby by měly rakouské doutníky větší odbyt v cizině a podloudnictví by se valně omezilo.¹⁰⁵

V týdeníku Čech, ročníku 8, čísle 148, vydaném 2. července 1876, v rubrice Drobné zprávy je článek o zabavených doutnících. Duchcovský finanční komisař pan Micke stíhal s jedním respicientem až do slánského okolí povoz s podloudně dovezenými cizozemskými doutníky. Majitel povozu Kohnhäuser se respicientovi bránil a byl lehce raněn šavlí. Povoz i s koňmi a doutníky v počtu 43 700 kusů byl dodán celnímu úřadu do Prahy.¹⁰⁶

V ročníku 16, čísle 223, které vyšlo 14. srpna 1876, v rubrice Denní zprávy je zpráva s názvem „*Podloudníci.*“ Večer 9. srpna napadla hlídka skládající se ze dvou finančních strážníků v lese mezi Tannenberkem¹⁰⁷ a Novou Chýší šest podloudníků s velkým nákladem. Podloudníci byli požádáni, aby zůstali stát, neuposlechli, načež strážníci vystřelili a jeden z nich zastřelil přitom vůdce tlupy, pověstného červeného Józu z Kamenice. Kule mu projela krosnou

¹⁰³ Národní listy, ročník 16, číslo 76, 17. března 1876.

¹⁰⁴ Národní listy, ročník 16, čísle 88, 29. března 1876.

¹⁰⁵ Národní listy, ročník 16, číslo 145, 26. května 1876.

¹⁰⁶ Čech, ročník 8, číslo 148, 2. července 1876.

¹⁰⁷ Město v Sasku.

plnou doutníků do levé kyčle a vyjela pravými plícemi. Tato podloudnická tlupa byla v době osmi měsíců čtyřikrát postihnuta strážníky, přes to však pašovala neúnavně dále doutníky. Vůdce tlupy červený Józsa byl po třicet let pašerem a dovedl vždy vyváznout, až konečně i na něho došlo. Jak rozšířené je podloudnictví v okresu varnsdorfském, vyplývá nejlépe z toho, že jen v srpnu roku 1876 bylo již zabaveno 800 tuctů rozličného cizozemského zboží. Jedinému továrníku v Saském Waltersdorfu bylo zabaveno na rozličných nádražích okresu varnsdorfského 12 beden zboží, následkem bylo, že továrna po několik měsíců nepracovala.¹⁰⁸

V ročníku 17, čísle 35, vydaném 5. února 1877, v rubrice Denní zprávy je článek s titulkem „Na zlepšení doutníků.“ „Mezi kuřáky mluví se mnoho o zvláštní myšlence. Vláda má býti požádána, aby připustila, by každý kuřák, dokouřiv doutník do půle, v trafice jej vrátit mohl buď proti vrácení poloviční kupní ceny, neb proti výměně za doutník jiný. Stát by tím prý mnoho získal. Předně by se doutníků těch mnoho odbylo a za druhé mohlo by se vrácených, nedokouřených doutníků s prospěchem užití při fabrikaci tabáku šňupavého. Hlavní zisk by byl ten, že by z množství vrácených doutníků poznal slavný erár, jak nekonečně bídné doutníky jeho jsou a jak špatností tou podporuje se pašování doutníků cizozemských.“¹⁰⁹

V týdeníku Čech, ročníku 10, které vyšlo 8. července 1878, v rubrice Pražská kronika, se nachází krátká zmínka o pašování doutníků. Finanční stráž zabavila 26. května 1878 dvě bedny cizozemských doutníků. Celkem se jich v bednách nacházelo 13 850 kusů.¹¹⁰

V ročníku 28, čísle 178, vydaném 28. června 1888, v rubrice Politické zprávy domácí je zpráva z Vídně o podloudném obchodu s doutníky. Ministerstvu financí docházely ze všech pohraničních obvodů zprávy, že se podloudnictví s doutníky silně rozmáhá. Poptávka po pašovaných doutnících tam byla tak silná, že se pašerství jejím následkem stalo tak výnosné, že se těmto obchodům věnovaly i školní děti. Noviny konstatují, že mravní účinky ze zbytečného zdražení doutníků budou tedy asi velmi smutné.¹¹¹

V Plzeňských listech, ročníku 13, čísle 104, které vyšlo 30. srpna 1888, v rubrice Denní zprávy je zpráva o podloudnictví s doutníky. Finanční stráž v Liberci odhalila velký podvod, páchaný podloudnictvím s doutníky. Několik let byl zámečník Vilém Vondrák z Dlouhého Mostu u Liberce v podezření, že pašuje doutníky, ale nebylo možné ho dopadnout. Když konečně byla u Vondráka vykonána domovní prohlídka, její výsledek byl překvapující. Pod

¹⁰⁸ Národní listy, ročník 16, číslo 223, 14. srpna 1876.

¹⁰⁹ Národní listy, ročník 17, číslo 35, 5. února 1877.

¹¹⁰ Čech, ročník 10, číslo 153, 8. července 1878.

¹¹¹ Národní listy, ročník 28, číslo 178, 28. června 1888.

podlahou komory, která byla ve střeše, bylo nalezeno množství dopisů a faktur většího počtu německých firem, jež vyvážejí doutníky, a z těch bylo konstatováno, že Vondrák od roku 1876 propašoval 356 000 kusů doutníků a sice jemnější cizozemské speciality hlavně pravá havana. Tyto cizozemské doutníky mu byly pašovány přes prusko-slezské hranice, a dopravovány pak od Vondráka jako jiné zboží z nádraží v Tanvaldu, Železném Brodě a Svárově do Vídně, Pešti, Štýrského Hradce atd. Tímto způsobem byl zkrácen celní úřad o 20 000 zlatých.¹¹²

V ročníku 28, čísle 311, vydaném 8. listopadu 1888, v rubrice Denní zprávy je zpráva o zabavených cizozemských doutnicích. Kvůli zdražení rakouských doutníků se rozmnožilo ve velké míře podloudnictví, zejména se provozuje v pohraničních krajích. Finanční orgán podnikl výpravu do Dlouhé Vsi u Boru, vykonal v udaném domku prohlídku a našel ve sklepě 6200 kusů cizozemských doutníků, jež zabavil a odevzdal celnímu úřadu v České Lípě. V Sonnebergu u Kamenné Šenavy zadržel finanční orgán podloudníka, který se ubíral do Kamenné Šenavy, aby tam prodal asi tisíc cizozemských doutníků, tabák a střelný prach.¹¹³

V ročníku 29, čísle 274, které vyšlo 4. října 1889, v rubrice Denní zprávy je zpráva o neúměrnosti trestů za podloudnictví na českosaských hranicích. U dvou mladých lidí, kteří přecházeli hranici před Varnsdorfem, bylo nalezeno osm doutníků, u druhého jen čtyři. Dostali pokutu ve výši 5 zlatých a 75 krejcarů. Při zostřeném dozoru prohlíží celní zřízení každého přichozího, obrací jim kapsy, aby našli všelijaké maličkosti. Například nějaká dívka nesla přes hranici koněvku petroleje, byla dopravena na hlavní celní úřad s nasazeným bodákem. Bylo v povědomí, že celní zřízení zabíhají i na jiných hranicích ve vykonávání své služby do krajností.¹¹⁴

V ročníku 32, čísle 212, vydaném 2. srpna 1892, v rubrice Denní zprávy je zpráva s názvem „*Pašeři doutníků*.“ Na stopu mnoholetého podloudnictví v jabloneckém okrese přišla finanční stráž ve Smržovce, která během června 1892 vykonala několik prohlídek u podezřelého člověka v Jablonci a vypátrala jenom malou zásobu jemných cizích specialit, za to ale celou řadu dopisů, svědčících o rozsáhlém podloudnickém obchodu. Nejen doutníky, ale i jiné zboží bylo přepravováno přes hranice a erár byl poškozen o značné obnosy. Pět pašerů, kteří na tom obchodu měli podíl, bylo zatčeno. Bylo zjištěno, že od začátku roku 1892 bylo vpašováno přes 200.000 doutníků a mezi jinými věcmi například káva, sůl, střelný prach atd.¹¹⁵

¹¹² Plzeňské listy, ročník 13, číslo 104, 30. srpna 1888.

¹¹³ Národní listy, ročník 28, číslo 311, 8. listopadu 1888.

¹¹⁴ Národní listy, ročník 29, číslo 274, 4. října 1889.

¹¹⁵ Národní listy, ročník 32, číslo 212, 2. srpna 1892.

V ročníku 32, čísle 228, které vyšlo 19. srpna 1892, v rubrice Denní zprávy je zpráva o podloudnictví v okolí Hory Svaté Kateřiny. Mimo drobnější podloudnictví se zde pašují zejména cizozemské doutníky, jichž je zavlčeno přes hranice velké množství. Jakkoli byla finanční stráž škůdcům v patách, nepodařilo se jí zmocnit ničeho jiného než při útěku pohozených balíků. Bylo jasné, že zde pracuje dobře zorganizovaná společnost na základě dlouholetých odborných zkušeností. Dne 11. srpna 1892 v šest hodin odpoledne se finančním strážcům L. Mannovi a G. Štampoflovi poštěstilo překvapit čtu čtyř mužů (podle jiné zprávy jich bylo osm) na silnici mezi Mariánským dolem a Novou Vsí v Horách v okamžiku, kdy podloudníci byli obtíženi vaky, v nichž bylo 12.000 cizozemských doutníků, které vážily 75 kilogramů. Zrovna se chystali překročit cestu v panské oboře. Podloudníci ovšem nemeškali, pohodili vaky a skočili do lesa. Jednoho z nich, Františka Waltra, se stráž zmocnila a mezi prchajícími určitě poznala starého pašeráka Josefa Müllera z Nové Vsi. V tomto případě byl erár poškozen o 863 zlatých a 39 krejcarů na clu.¹¹⁶

V ročníku 33, čísle 299, vydaném 28. října 1893, v rubrice Denní zprávy je zpráva o podloudnictví na česko-saských hranicích u Lauensteinu¹¹⁷. Jehož následkem je 200 osob v trestním vyšetřování pro celní podvody. Mezi nimi je i mnoho osob lepšího společenského postavení žalováno pro podloudně dopravovaný tabák a doutníky. Pokuta činila asi 150.000 zlatých. Zpráva, že by v Děčíně zatčený kupec z Lauensteinu dostal odměnu, že udal podloudníky, se nezakládala na pravdě.¹¹⁸

V ročníku 34, čísle 3, které vyšlo 4. ledna 1894, v rubrice Denní zprávy je zpráva o podloudnictví. Dne 7. prosince 1893 zadržela finanční stráž u Chomutova podloudníka, v jehož odhozeném vaku bylo nalezeno 1856 cizozemských doutníků. Dne 18. prosince 1893 byli dopadeni 3 známí podloudníci, kteří ze Saska dopravili přes hranice 1487 kusů cizozemských doutníků, půl kilogramu šňupavého tabáku a asi 2 kilogramy hrozinek.¹¹⁹

V ročníku 38, čísle 219, vydaném 10. srpna 1898, v rubrice Denní zprávy je zpráva o podloudnictví. Ředitel finanční stráže pan Krása z Chomutova a finanční strážce Elbl z Hory Svatého Šebestiána zadrželi Annu H. z Hory Svatého Šebestiána, která již několik let zasílala

¹¹⁶ Národní listy, ročník 32, čísle 228, 19. srpna 1892.

¹¹⁷ Část města Altenberg v Německu.

¹¹⁸ Národní listy, ročník 33, čísle 299, 28. října 1893.

¹¹⁹ Národní listy, ročník 34, čísle 3, 4. ledna 1894.

poštou do Podhořan cizozemské doutníky, které tam pak prodávala. Bylo zabaveno 9900 kusů cizozemských doutníků.¹²⁰

V ročníku 38, čísle 322, vydaném 22. listopadu 1898, v rubrice Denní zprávy je krátká zpráva, že se finančnímu strážci panu Vavřinci Krásovi z Chomutova podařilo zadržet 3400 kusů cizozemských pašovaných doutníků.¹²¹

V ročníku 39, čísle 90, které vyšlo 31. března 1899, v rubrice Denní zprávy je krátká zpráva o tom, jak finanční strážce pan Krása opět zabavil 5750 kusů cizozemských vpašovaných doutníků.¹²²

V ročníku 5, číslo 92, vydaném 18. dubna 1883, v rubrice Zprávy pražské a venkovské je článek o podloudnictví. Do Lična u Kostelce na Orlicích přišel 11. dubna 1883 komisař finanční stráže Josef Matoušek a vrchní dozorce František Zlesák. Na obchůzce spatřili ve vzdálenosti dva muže s ranci. Jakmile je muži spatřili, šli hned oklikou na jinou stranu. Strážníci podloudníky pozorovali, a ti v přesvědčení, že jsou stíháni, se dali na útěk rovnou cestou na hřbitov. Stráž si za nimi pospíšila a z nenadání se strážníci s podloudníky srazili, a nastal mezi nimi krutý zápas, který skončil vítězstvím podloudníků, protože se jim podařilo z rukou finanční stráže vyrvat. Zavazadla zanechali v rukou stráže, a zachránili se útekem. Stráž se musela spokojit s 10 000 kusy doutníků.¹²³

V ročníku 5, čísle 165, které vyšlo 13. července 1883, v rubrice Zprávy pražské a venkovské je článek o podloudnictví. Finanční stráž v Tanvaldu se podařilo zadržet známou podloudnici, která u sebe měla 1100 cizozemských doutníků. Na její udání byla poté vykonána prohlídka u dodavatele tohoto zboží v Příchovicích, u kterého bylo nalezeno 2300 doutníků, nějaký šňupací tabák a střelný prach. Zboží bylo zabaveno.¹²⁴

V ročníku 14, čísle 50, které vyšlo 2. března 1876, v rubrice Denní zprávy je článek o pašerácích. V neděli 27. února 1876 se do Velké Bystřice dostavila císařko-královská finanční stráž, která u jistého rolníka ve stodole našla a zabavila přes 4600 vpašovaných doutníků.

¹²⁰ Národní listy, ročník 38, číslo 219, 10.8.1898.

¹²¹ Národní listy, ročník 38, číslo 322, 22. listopadu 1898.

¹²² Národní listy, ročník 39, číslo 90, 31. března 1899.

¹²³ České noviny, ročník 5, číslo 92, 18. dubna 1883.

¹²⁴ České noviny, ročník 5, číslo 165, 13. července 1883.

Byla mu uložena pokuta asi 1200 zlatých. Tohoto podloudnictví se účastnili i tři místní usedlíci.¹²⁵

V ročníku 26, čísle 146, vydaném 26. června 1888, v rubrice Denní zprávy je článek o podloudnictví. Podloudnictví se zmáhalo ve velké míře od doby, kdy v Rakousku byly zdraženy doutníky. V devět hodin večer dne 21. června 1888 zadržel četnický závodčí¹²⁶ z Ústí nad Labem na silnici vedoucí ze Sebusína do Tlučně u Litoměřic muže, který měl šaty vycpané saskými doutníky. Dopadený podloudník byl ihned nejbližším vlakem dovezen do Ústí nad Labem.¹²⁷

V ročníku 32, čísle 254, které vyšlo 8. listopadu 1894, v rubrice Denní zprávy je článek o pašerácích. Podloudnictví na hranicích kvetlo, opět byli polapeni dva pašeráci s cizozemskými doutníky na Lhoteckém území. Byly to dvě osadnice z Pruské Lhoty, kterým byl odebrán asi 1 kilogram doutníků vesměs dobrých druhů. Pašerky byly dopraveny i s doutníky k celnímu úřadu v Přívozu.¹²⁸

V ročníku 7, čísle 201, které vyšlo 23. července 1889, v rubrice Různé zprávy je článek o podloudnictví. V neděli 21. července 1889 se finanční stráž v Jičíně podařilo přijít na stopu velkému podloudnictví s doutníky. Pan dozorčí Antonín Šedivý věděl, že se v Jičíně už několik týdnů kouří mnoho cizozemských doutníků, a proto na doutníky zaměřil veškerou svoji pozornost. Vypátral, že doutníky byly dopravovány z jilemnického kraje na voze do Jičina na týdenní trh. V neděli konečně vůz zadržel a prohlédl. Jeho lov byl úspěšný. Ve voze našel 1200 cizozemských doutníků. Majitelka vozu, která byla známou podloudnicí, byla ihned zatčena a bylo s ní zahájeno vyšetřování.¹²⁹

V ročníku 10, čísle 222, vydaném 12. srpna 1892, v rubrice Různé zprávy je článek o zatčených podloudnících. Byli zatčeni v Jablonci nad Nisou a u jednoho z nich byly nalezeny různé listiny, ze kterých bylo patrné, že zatčený s několika komplici v roce 1892 propašoval přes 100 tisíc cizozemských doutníků a další různé zboží přes hranice do Čech. Nalezené zboží bylo zabaveno a dopraveno k soudu v Jablonci.¹³⁰

¹²⁵ Moravská orlice, ročník 14, číslo 50, 2. března 1876.

¹²⁶ Závodčí je člen stráže/četnictva zavádějící strážné na stanoviště (střídání stráží).

¹²⁷ Moravská orlice, ročník 26, číslo 146, 26. června 1888.

¹²⁸ Přívoz je dřívější město ležící dnes na území Ostravy. Moravská orlice, ročník 32, číslo 254, 8. listopadu 1894.

¹²⁹ Národní politika, ročník 7, číslo 201, 23. července 1889.

¹³⁰ Národní politika, ročník 10, číslo 222, 12. srpna 1892.

V ročníku 12, čísle 228, vydaném 19. srpna 1894, v rubrice Různé zprávy je článek o podloudnictví. V noci na 17. srpna 1894 zastavili naddozorci císařsko-královské finanční stráže – Kryštof Paa a Václav Kraus dva pověstné podloudníky – Jana Korbu a Jana Sazamu z Čermné u Staňkova. Měli u sebe 1158 kusů cizozemských doutníků a 2 kilogramy střelného prachu, které byly dopraveny z Bavor přes hranice do Čech přes Šibeniční vrch u Kašperských hor. Celní poplatek i s pětinasobnou pokutou, kterou zaplali obnášel 415 zlatých a 80 krejcarů.¹³¹

V ročníku 14, čísle 134, vydaném 15. května 1896, v rubrice Různé zprávy je článek s titulkem „*Bývalý četník při podloudnictví zastřelen.*“ Z důvodu častého výskytu podloudníků v pohoří u Nové Visky, se tři muži finanční stráže vydali do hor a čekali na podloudníky. Ve tři hodiny ráno se k nim přiblížilo pět mužů, z nichž každý nesl na zádech veliký ranec. Když byli v bezprostřední blízkosti, strážníci na ně zavolali, aby zastavili. Všichni však odhodili rance a dali se na útěk. Strážníci ještě jednou zopakovali výzvu a když podloudníci neuposlechli, začali střílet. Ozval se výkřik a jeden z podloudníků se skácel k zemi. Byl zasažen přímo do prsou a byl na místě mrtev. Lidé z Nové Visky v něm poznali Eltnera z Janova u Mostu, který býval svého času četníkem. V jeho ranci bylo nalezeno 370 kusů cizozemských doutníků, kvůli kterým přišlo šest dětí o otce.¹³²

V ročníku 15, čísle 2, které vyšlo 2. ledna 1897, v rubrice Různé zprávy je článek o zadržení pašeráka doutníků. Hostinský z Ratibořic si zajel do pruského Kladska pro laciné cizozemské doutníky, které chtěl potom prodat v Josefově a Hradci jako domácí draze. 800 doutníků si dal zašít do kabátu, který sahal skoro až na zem. Hranice se mu podařilo i přes avízo pohraniční stráže překročit, ale byl zadržen při nasedání do vlaku. Podloudník dostal pokutu asi 800 zlatých. Noviny konstatují, že za takovou pokutu ten výlet pro špatné pruské doutníky nestál.¹³³

V ročníku 15, čísle 291, které vyšlo 20. října 1897, v rubrice Různé zprávy je článek o polapených podloudnících. Finanční strážníci na saských hranicích se podařil dobrý úlovek. Za temné noci dopadli u Horního Litvínova několik podloudníků, kteří nesli dva rance doutníků. Dohromady zabavili asi 8000 kusů doutníků. Den poté se finanční strážníci v Duchcově podařilo

¹³¹ Národní politika, ročník 12, číslo 228, 19. srpna 1894.

¹³² Národní politika, ročník 14, číslo 134, 15. května 1896.

¹³³ Národní politika, ročník 15, číslo 2, 2. ledna 1897.

zatknout na ústecko-teplické dráze na nádraží muže a ženu, u kterých bylo nalezeno asi 1700 kusů saských doutníků, které byly také zabaveny.¹³⁴

V ročníku 16, čísle 245, které vyšlo 6. září 1898, rubrice Různé zprávy je článek o dopadeném podloudníkovi. V obci Lipětín¹³⁵, dva a půl kilometru jižně od Litvínova, se respicientovi¹³⁶ Šebestovi podařilo zadržet podloudníka a zabavit mu asi 1200 saských doutníků. O rozsahu podloudnictví na česko-saských hranicích svědčí to, že jenom zmíněnému finančnímu úředníkovi se podařilo v roce 1898 zabavit už přes 22 tisíc cizozemských doutníků. Ani případy pašování dobytka nebyly ojedinělé. Na saských hranicích, bylo podloudníkům zabaveno 7 tučných volů, podloudníci ale zmizeli v hustých lesích. Zabavený dobytek byl prodán a o peníze se rozdělil stát s finančními zřízenci.¹³⁷

V ročníku 16, čísle 273, které vyšlo 4. října 1898, v rubrice Různé zprávy je článek o podloudnictví s doutníky. Na česko-saské hranici v mosteckém okresu se již několik let provozovalo podloudnictví s cizozemskými doutníky. Byly velmi dobré kvality a vyráběly se v německém Neudorfu, blízko hranice, kde bylo několik větších továren na doutníky. Podloudnictví se provozovalo hlavně v okolí Horního Litvínova, kde podloudníkům cesta trvala 4 až 5 hodin a nesli na svých bedrech 3 až 4 tisíce kusů doutníků. Potom je nechali na krátký čas u přechovávačů. Většina doutníků šla do prodeje v uhelných dolech, zbytek se dopravil po dráze do bližších i vzdálenějších měst. Dne 28. září 1898 se odbornému přednostovi císařsko-královské finanční stráže panu Vavřinci Krásovi z Chomutova za pomoci správce, respicienta a naddozorců podařilo zabavit v železničním strážním domu u Horního Litvínova, v kůlně pod senem ukrytých 3154 kusů cizozemských doutníků.¹³⁸

V ročníku 17, čísle 95, které vyšlo 6. dubna 1899, v rubrice Různé zprávy je článek o podloudnictví v Rudohoří. Na česko-saské hranici, především v mosteckém a chomutovském okrese, následkem obezřetnosti finančních orgánů podloudnictví značně opadlo. V roce 1898 zabavila finanční stráž v Horním Litvínově pod vedením pana Krásky a respicienta pana Antonína Šebesty přes 40 000 kusů cizozemských doutníků. 8. února 1899 se jim při mrazivé vánici podařilo zabavit dva velké balíky, které obsahovaly 2100 kusů doutníků. 29. března 1899 šli strážníci s posilou dalších 4 mužů najisto od hor, po strmé stezce a po nebezpečném náledí.

¹³⁴ Národní politika, ročník 15, číslo 291, 20. října 1897.

¹³⁵ Lipětín byl zbořen v letech 1957-1959 kvůli těžbě uhlí.

¹³⁶ Zaměstnanec finanční stráže.

¹³⁷ Národní politika, ročník 16, číslo 245, 6. září 1898.

¹³⁸ Národní politika, ročník 16, číslo 273, 4. října 1898.

Cesta a dlouhé čekání se jim vyplatilo, i přesto, že se skupina podloudníků rozprchla na všechny strany jako vítr, jakmile zahlédla zelené výložky. V odhozených balících bylo 5750 kusů doutníků a cigaret, dohromady o váze přes 50 kilogramů a 1,5 kilogramu šňupavého tabáku. V tomto případě byl erár na poplatcích zkrácen o 559 zlatých a 13 krejcarů.¹³⁹

Cukr

V ročníku 2, čísle 24, vydaném 29. ledna 1862, v rubrice Národní hospodář nalezneme krátkou zprávu o cukru. Cena cukru se v Praze a Brně propadla směrem dolů o několik zlatých. Příčinou poklesu ceny je hlavně to, že vývoz cukru na jih vázne, což je příčinou jeho pašování, které se stále zmáhá.¹⁴⁰

V ročníku 2, čísle 111, vydaném 11. května 1862, v rubrice Národní hospodář se můžeme dočíst ve zprávě o cukru, že obchod s cukrem trpí tím, že se na německých hranicích vlasti české vždy více zmáhá pašování. I přes učiněná opatření v podobě vyslaných finančních orgánů, které měly hanebnému řemeslu zabránit, bylo toto opatření marné, protože pašovaný cukr se rozbíjel na menší kousky, a tak označení fabriky na homoli cukru nešlo poznat. Všude v Rakousku se nacházela stráž vždy jenom uvnitř, a mezitím se provádělo na německých hranicích rozsáhlé podloudnictví, které podkopávalo český průmysl. Ceny cukru tím byly limitovány.¹⁴¹

V ročníku 2, čísle 131, které vyšlo 4. června 1862, v rubrice Denní zprávy je článek o podloudnictví. Finanční správa několik měsíců pozorovala, že podél severních hranic říše se děje i přes přísné dohlížení podloudnictví se zahraničním cukrem. Místní majitelé továren na cukr z buráků si stěžovali na újmu, kterou tím trpěli. Příčina podloudnictví, které se děje jen v malé míře je v tom, že roku 1861 se vyčerpaly všechny zásoby domácího cukru a sazba buráků nepostačila k uspokojení potřeby. Tím se zvýšila cena cukru. Cizí cukr se nedal vhodně dovážet kvůli vysokému clu, proto se na hranicích, kde je byl rozdíl ceny nejvíc citlivý, zmáhalo podloudnictví.¹⁴²

¹³⁹ Národní politika, ročník 17, číslo 95, 6. dubna 1899.

¹⁴⁰ Národní listy, ročník 2, číslo 24, 29. ledna 1862.

¹⁴¹ Národní listy, ročník 2, číslo 111, 11. května 1862.

¹⁴² Národní listy, ročník 2, číslo 131, 4. června 1862.

V ročníku 2, čísle 205, které vyšlo 1. září 1862, v rubrice Denní zprávy je krátká zpráva s titulkem „*Pašer zastřelen.*“ V Cinwaldě¹⁴³ byl dne 29. srpna pohřben podloudník (pašer), jenž byl při pašování dvou homolí cukru c. k.¹⁴⁴ finanční stráží postižen a při útěku střelen. Kulka vjela nad křížem do těla a projela střeva. Pro nepatrných 90 krejcarů výdělků obětoval nešťastník svůj život. Prý by bylo věru záhodné, aby se zákony o užívání zbraní strážníků důkladně opravily, jelikož při tehdejší oprávnění strážníků mohl být lidský život zničen pro nepatrnou příčinu, jak tomu nasvědčovala právě tato politování hodná událost.¹⁴⁵

V ročníku 3, čísle 1, které vyšlo 1. ledna 1863, v rubrice Národní hospodář je zpráva s názvem „*Podloudnictva cukru*“. Podloudnictví cukru v poslední době patrně ubylo. V Čechách se vylilo v říjnu 1862 o 68.393 celních liber cukru k dovozu více, než téhož měsíce roku 1861, a pašování na severních hranicích Čech se velmi ztenčilo. Příčinou toho je, že v Prusku se cena cukru zvedla o 1 až 2 tolary, a že v Rakousku cena cukru klesá. V pohraničních městech Pruska a Saska stojí libra přečišťovaného cukru 35-37 krejcarů, v Čechách 42-47 krejcarů; rozdíl 7-10 krejcarů je příliš malý, aby lákal k podloudnictví, které je při pozorném střežení hranic velmi nebezpečné. U hlavních celnic v Liberci, Žitavě, Varnsdorfu, Rumburku, Podmoklech, Ústí nad Labem a Teplic se v říjnu roku 1862 dovezlo 69.314, v říjnu roku 1861 jen 1494 celních liber cukru. Podobné zprávy přicházely z Benátska; i tam podloudnictví značně polevilo a dovozného vyclení přibylo.¹⁴⁶

V ročníku 39, čísle 344, vydaném 12. prosince 1899, v rubrice Národní hospodář se probírá tehdejší stav z cukerních trhů. Spotřeba sacharinu¹⁴⁷ byla v pomezích krajinách Čech velmi značná, protože v pohraničních osadách se sacharin pašoval z Německa a zcela bez ostychu se používal jako sladidlo. Nejenom sacharin se podloudně dopravoval z Německa, rovněž i obyčejný rafinovaný řepový cukr. V Německu stála rafináda¹⁴⁸ 32 zlatých, v Čechách 42 zlatých za 100 kilogramů. Což mělo za následek, že se podloudnictví skvěle vyplácelo. V některých pošumavských krajinách se dle informací novin pašovala rafináda z Bavorska v takovém množství, že spolu se sacharinem vážně ohrožovala spotřebu české rafinády. Příslušné orgány měly na starost, aby protizákonné jednání vhodným způsobem zastavily.¹⁴⁹

¹⁴³ Zinnwald-Georgenfeld je místní část německého města Altenberg. Leží v Krušných horách přímo na hranici s Českou republikou.

¹⁴⁴ c. k., zkratka pro císařsko-královskou (německy k. k., Kaiserlich-königlich) – používala se pro označení v titulu orgánů rakouské části Rakousko-Uherska (v letech 1804–67 se používala pro celé území habsburské říše)

¹⁴⁵ Národní listy, ročník 2, čísle 205, 1. září 1862.

¹⁴⁶ Národní listy, ročník 3, čísle 1, 1. ledna 1863.

¹⁴⁷ Sacharin je neenergetické náhradní sladidlo.

¹⁴⁸ Bílý konzumní cukr.

¹⁴⁹ Národní listy, ročník 39, čísle 344, 12. prosince 1899.

Zbraně

V ročníku 4, čísle 94, vydaném 8. dubna 1864, v rubrice Denní zprávy nalezneme článek s titulkem „*Zneužívání úředníků při státní dráze.*“ V následujícím znění: „Každý rozumný člověk mýsl by dle svého prostého rozumu, že úředníci při železných drahách mají jen povinnost starati se o dráhu a co k ní náleží. Jiného náhledu jest společnost státní dráhy, která mýslí, že úředníků svých smí užítí také za policejní agenty.“¹⁵⁰

Příložený úřední předpis, vydaný ve Vídni 2. dubna 1864, týkající se pašování zbraní do Uher, obsahuje informaci, že v bylo v poslední době zabaveno několik zásilek zbraní, dopravených po dráze pod nepravou deklarací. Jelikož toto pašování zbraně patrně slouží revolučním účelům, je nutné, aby výkonné orgány všechnu pozornost vynaložily na to, aby zamezily dalšímu přívozu zbraní a každou podezřelou zásilku včas oznámily vládním orgánům. Všem výkonným orgánům se přikazuje, aby zvláštní pozor dávaly na všechny zásilky určené do Uher a podezřelé zásilky oznámily. Generální ředitelství vyžaduje co nejprísněji dodržovat tento předpis a v případě dokázané nedbalosti hrozí propuštěním ze služby.¹⁵¹

A následný komentář novin: „Nepochybujeme věru, jak ředitelství hroziti může propuštěním těm, kdož nechtějí dáti se zneužití k službám policejních agentů, což přece nenáleží k jich povinnostem. Úředníci nejsou přece otroky ředitelstva, kteří by museli slepě konati všecko, co se tomuto jim přikázati za dobré uzná.“¹⁵²

V ročníku 4, čísle 231, vydaném 26. srpna 1864, v rubrice Politický přehled je článek o spiknutí. Spiknutí, jemuž vláda přišla na stopu ve Vlašském Tyrolsku. Bylo zatčeno mnoho osob i z lepších tříd, též několik paní, a byly nalezeny sklady zbraní, vojenských šatů a garibaldijských¹⁵³ košil. Patrně všechny tyto vojenské potřeby tam byly vpašovány z Itálie. V Miláně stály dvě osoby obviněné z pašování zbraní do Tyrol před soudem, které ale nebyly italským soudcem uznány za vinné. Podle novin se domněnka, že by povstání v jižním Tyrolsku vypuklo, zdá být málo moudrá; spíše lze uvěřit, že se tajně ale neúnavně zbrojili a zásobovali, aby byli připraveni.¹⁵⁴

V ročníku 17, čísle 285, vydaném 17. října 1877, v rubrice Zvláštní telegramy Národním Listům je zpráva z Vídne o zabavení beden se zbraněmi pro maďarské rebelanty. Zabaveno

¹⁵⁰ Národní listy, ročník 4, číslo 94, 8. dubna 1864.

¹⁵¹ Tamtéž, ročník 4, číslo 94, 8. dubna 1864.

¹⁵² Tamtéž, ročník 4, číslo 94, 8. dubna 1864.

¹⁵³ Giuseppe Garibaldi (4. července 1807–2. června 1882) byl vůdce vlastenců v partyzánské válce proti rakouské a francouzské armádě na území Itálie v letech 1848-1849 a 1851.

¹⁵⁴ Národní listy, ročník 4, číslo 231, 26. srpna 1864.

bylo 31 beden se zbraněmi. Dráze bylo oznámeno, aby si dávala pozor na podloudnictví zbraní. Krátce potom zabavil úředník 31 beden, jež byly deklarovány jako části strojů, adresovány továrně na cukr v Haliči. Při otevření bylo zjištěno 500 pušek, bodáky, 200 revolverů a náboje. Zasilatel byl podepsán jako J. Blumenfeld, úřední si jméno pamatoval a věděl, že před 6 dny bylo zasláno 39 stejně deklarovaných beden témuž cukrovaru. Odtelegrafoval na nádraží zprávu a v bednách byly taktéž nalezeny zbraně. Ve Vídni se přes vozku dopátrali polského pachatele, který byl zatčen.¹⁵⁵

Další zboží

V týdeníku Čech, ročníku 8, čísle 65, vydaném 19. března 1876, v rubrice Drobné zprávy je zpráva s titulkem „*Smrt pašeráka*“. Podloudnictví s lihovinami se na polských hranicích přes veškerou zpřísněnou kontrolu rozšířilo. Podloudníci strážníkům unikaly různými úskoky. Například pro pašování lihovin používali jako nádoby hovězí a vepřové měchýře. Měchýře naplněné lihovinou připevnili jako korále na silnou šňůru anebo na řemen, který přehodili přes ramena a přikryli se lehkým pláštěm. Pokud se k podloudníkovi přiblížila pohraniční stráž, prořízl měchýř ostrým nožem a nechal tekutinu vytéct, aby mu nehrozil žádný trest. Za mrazivého zimního večera právě jeden podloudník, polský žid, musel použít tuto ochranou strategii. Rozřízl naplněné měchýře a drahá tekutina jeho oblek promočila tak, že mu mrazem tuhly končetiny. Musel vyhledat útočiště v blízkém pohraničním městě. Zotavoval se a oddychoval si v bytě jednoho obuvníka. Žid se krčil před vytopeným krbem, aby se ohřál a vysušil mokré šaty. Svoji neopatrností se však přiblížil k ohni moc blízko, až jeho šaty nasáklé hořlavinou chytly. S křikem vyběhl okamžitě ven a snažil se ve sněhu plameny šlehající po celém těle udusit. Bohužel utrpěl mnoho těžkých popálenin a v krátké době ve strašných bolestech zemřel.¹⁵⁶

V Plzeňských listech, ročníku 2, čísle 33, které vyšlo 26. dubna 1877, v rubrice Národní hospodář je zpráva o clu z kávy. Rakouská vláda zvýšila clo z kávy z 16 zlatých na 20 zlatých za metrický cent, což odpovídá asi 10 krejcarům za celní libru. Tímto zvýšením se ale podle článku sotva docílí nějaký zisk, ale spíš se rozmnoží podloudnictví, takže bude potřeba rozmnožit finanční orgány.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Národní listy, ročník 17, číslo 285, 17. října 1877.

¹⁵⁶ Čech, ročník 8, číslo 65, 19. března 1876.

¹⁵⁷ Plzeňské listy, ročník 2, číslo 33, 26. dubna 1877.

V Plzeňských listech, ročníku 7, čísle 102, vydaném 21. prosince 1882, v rubrice Domácí zprávy je krátká zpráva o podloudnictví. Podloudnictví se následkem zvýšení cla na kávu, petrolej atd. na hranicích stále více množilo, takže služba finanční stráže byla velice obtížná. Srážky s podloudníky byly na denním pořádku.¹⁵⁸

V Plzeňských listech, ročníku 13, čísle 6, vydaném 14. ledna 1888, v rubrice Denní zprávy je zpráva o podloudnictví. Krajané druhé národnosti se činili. Byly oznámeny jimi páchané velké celní defraudace, a přišla zpráva, že jistému kupci v Heřmanicích u Frýdlantu bylo zabaveno veškeré zboží a obchodní knihy, protože se celní úřad dopátral rozsáhlého podloudnického spojení, které mělo u dotyčného pána své středisko. Podle novin budou muset pro tuto činnost spoluobčanů kolem říšských hranic otevřít zvláštní rubriku, aby byl lépe znám také jeden z pramenů, z něhož známý německý kapitál bere svůj původ.¹⁵⁹

V ročníku 4, čísle 233, vydaném 28. srpna 1864, v rubrice Politické zprávy domácí je článek z Innsbrucku. V Tridentu¹⁶⁰ se píše o zatýkání v jižním Tyrolsku. Vláda přišla na stopu daleko rozvětvenému spiknutí a měla v rukou seznam účastníků. V kraji tridentském jich bylo 40-60, kteří se zúčastnili při pašování zboží, garibaldinských košil atd. Ve věznici Alla Prepositura se jich nacházelo 12, v policejních žalářích byly další osoby, jejichž počet neustále rostl, jelikož ze všech stran přicházeli lidé pod vojenským dohledem.¹⁶¹

V ročníku 13, čísle 342, které vyšlo 14. prosince 1873, se nachází fejeton s následujícím tvrzením: „*Nesmírně pěknou zábavou je bydlet s nějakou ženou na hranicích. Tři židé nemají té vynalézavosti a drzosti při pašování jako jediná žena. Žena je rozená defraudantka a pašerka. Již to strojené hledání hranic u Goltze. Nač pak jít až na hranice, v městech mohl Goltz také pozorovat, jak pilně pašují paničky. Alespoň svým mužům!*“¹⁶²

V ročníku 14, čísle 237, které vyšlo 30. srpna 1874, v rubrice Národní hospodář je resumé císařsko-královské finanční stráže. Dle statistických zpráv v roce 1873 v Rakousku bylo 400 vyšších úředníků a 6747 mužů. Největší relativní počet finančních strážníků živilo ovšem Čechy, konkrétně 113 úředníků a 1565 mužů. V roce 1873 bylo vyřízeno v Rakousku 18 665 přestupků proti celnímu řádu a monopolu a 13 408 přestupků proti řádu a potravní dani. Případů podloudnictví bylo 7586, z těch nejvíce vydala udání v Čechách, 1919 případů. Počet

¹⁵⁸ Plzeňské listy, ročník 7, číslo 102, 21. prosince 1882.

¹⁵⁹ Plzeňské listy, ročník 13, číslo 6, 14. ledna 1888.

¹⁶⁰ Italsky Trento.

¹⁶¹ Národní listy, ročník 4, číslo 233, 28. srpna 1864.

¹⁶² Národní listy, ročník 13, číslo 342, 14. prosince 1873.

zadržných cigaret obnášel 690 872 kusů; v Čechách (nejvíce) 394 468 kusů. Tabáku bylo zadrženo 25 673 kilogramů. Nejvíce přestupků proti akcizu bylo ve Vídni (7110 případů) a v Čechách (2178 případů), zadrženo bylo mezi jiným 16 332 věder piva, z čehož připadá na Čechy 13 999 věder. Přestupků proti řádu kolkovému (papír a hrací karty) bylo 967 325 případů. Náklad na finanční stráž obnášel v roce 1873 - 4 190 027 zlatých (v roce 1872 - 3 907 334 zlatých). Vyvstalo jednání o tom, zdali se celá ta stráž vyplácí.¹⁶³

V ročníku 19, čísle 101, které vyšlo 29. dubna 1879, v rubrice Politické zprávy domácí je shrnutí debaty poslanců. Vláda Rakousko-Uherska chtěla zamezit stálému pašování cizího zboží do Bosny a Hercegoviny. Zřídila proto proti Novému Pazaru¹⁶⁴ celní stanice. Tyto stanice byly prozatím ve Visegradu¹⁶⁵, Čajnici¹⁶⁶ a Foči¹⁶⁷. Taktéž byla následně vztyčena celní čára proti Černé Hoře. Co se týkalo turecké celní čáry mezi územím obsazeným a říší rakouskou, zůstala čára prozatím dále v platnosti. Na podzim roku 1879 prý budou předloženy oběma parlamentům návrhy zákona stran přivtělení Bosny a Hercegoviny k celnímu obvodu rakousko-uherskému. Současně mají být zrušeny veškeré dosavadní výjimky a privilegia, kterých jednotlivá území v celním obvodu využívají; mimo jiné se k celnímu obvodu má připojit i Dalmácie a Istriie.¹⁶⁸

V ročníku 19, čísle 112, které vyšlo 11. května 1879, v rubrice Politické zprávy domácí se rozebírá návrh zákona o prostředcích proti dobytčímu moru. Nebylo dokázáno, jestli je dobytčí mor nemocí, která byla do Rakouska-Uherska zavlečena importem rumunského a ruského dobytka. Uzavření hranic z této příčiny by byl nesmysl, poněvadž by jím bylo pašování jenom podporováno. Sám zpravodaj byl roku 1870 proti uzavření hranic, v roce 1879 se však zastával navrženého zákona zuby nehty. Zákon měl pouze ten účel, aby se rakouským obchodníkům s dobytkem pojistil hojný výdělek na škodu tuzemského obyvatelstva, zejména ve velkých městech. Prý je to smutný úkaz v zákonodárství. Od roku 1870 klesala ve Vídni každý den spotřeba masa, přestože počet obyvatel vzrůstal. V pracující třídě již nebylo možné koupit si k obědu kus masa a navrhovaným zákonem by bylo maso zdraženo ještě víc. Zákon nebyl ničím jiným než novým pokusem agrárníků, získat si nadvládu nad obchodem a průmyslem. Opravdovou škodu utrpí jen lichvářští obchodníci s dobytkem, kteří vlečou do Rakouska dobytek opravdu nemocný, poněvadž na vzdor nejpřísnějšímu dozoru se nedá

¹⁶³ Národní listy, ročník 14, číslo 237, 30. srpna 1874.

¹⁶⁴ Novi Pazar je město v jižním Srbsku.

¹⁶⁵ Visegrád je malé starobylé město na severu Maďarska.

¹⁶⁶ Čajniče jsou město ve východní části Bosny a Hercegoviny.

¹⁶⁷ Foča je město v Bosně a Hercegovině.

¹⁶⁸ Národní listy, ročník 19, číslo 101, 29. dubna 1879.

pašování zabránit. Jakmile se v Rusku a Rumunsku obyvatelstvu oznámí, že dovoz dobytka do Rakouska je úplně zakázán, přestanou obyvatelé dohánět dobytek k hranicím a pašování se učiní přítrž. Maso, které se přiváželo z Ruska a Rumunska, bylo špatné a hodilo se jenom překupníkům, kteří se snažili, aby koupili co nejlaciněji. Konsumenti museli pak špatné maso platit zrovna tak draze, jako maso dobré – a rozdíl ceny uvízl výhradně v kapsách obchodníků a překupníku. Kdyby obchodníci byli odkázáni jen na rakouské trhy, nemuseli by maso prodávat ani o krejcar draž, kdyby se ovšem spokojili s mírnějším výdělkem.¹⁶⁹

V ročníku 25, čísle 2, které vyšlo 2. ledna 1885, v rubrice Národní hospodář je článek o stavu a činnosti finanční stráže v roce 1883. Dle statistiky vydané finančním ministerstvem v Rakousku bylo 72 hlavních a 272 vedlejších celních úřadů a 72 berních úřadů, které se zabývaly celními záležitostmi. Celní čára, na níž finanční stráž konala službu, byla dlouhá 7790 kilometrů. Mužstva bylo 8150, nadřízených 387. Během roku 1883 bylo oznámeno 32 571 přestupků předpisů o clech a monopolech a 19 865 přestupků zákona o potravní dani. Z toho 13 382 případů se týkalo podloudnictví, 12 874 těžkých a 6315 jednoduchých důchodkových přestupků. Stát byl ošizen o 64 899 zlatých. Zabaveno bylo 201 148 kilogramů tabáku, 2 074 504 doutníků, 1 139 543 kilogramů tabákových rostlin, 40 549 kilogramů soli. Náklad na chod stráže činil 5 207 174 zlatých (v roce 1882 – 4 850 736 zlatých). Za udání rozličných přestupků bylo jako odměna vyplaceno 138 142 zlatých.¹⁷⁰

V ročníku 26, čísle 60, vydaném 1. března 1886, v rubrice Různé zprávy článek o boji s podloudníky. Podloudnictví na rakousko-italské hranici nabylo takových rozměrů, že byl vyslán italskou vládou vrchní inspektor kavalérie Borghi do Aly, aby s rakouskou vládou učinili rázné opatření. Pohraniční stráž byla rozmnožena, protože nedostačovala na podloudníky, kteří byli často neobyčejně odvážní a bojácní. Bylo zatčeno mnoho osob podezřelých z podloudnictví nebo napomáhání podloudníkům. Koncem dubna roku 1886 se v noci odehrála prudká srážka mezi tlupou podloudníků a oddělením pohraniční stráže. Podloudníci se dali na útěk, jeden ze strážníků pronásledoval náčelníka tlupy, zvláště nebezpečného a odvážného, dohonil ho, a protože se podloudník nechtěl vzdát svého nákladu, tak se postavil na odpor a těžce ranil strážníka. Na pokřik raněného přiběhl jiný strážník a pronásledoval utíkajícího podloudníka. Ten skočil z výšky pěti metrů do prudké bystřiny; strážník jej následoval, ale dopadl tak nešťastně, že se těžce zranil a zůstal ležet. Cena zabaveného zboží byla značná.¹⁷¹

¹⁶⁹ Národní listy, ročník 19, číslo 112, 11. května 1879.

¹⁷⁰ Národní listy, ročník 25, číslo 2, 2. ledna 1885.

¹⁷¹ Národní listy, ročník 26, číslo 60, 1. března 1886.

V ročníku 26, čísle 153, vydaném 3. června 1886, je na titulní straně článek o maďarském pašování petroleje do Rakouska. Vláda jednala o zvýšení cla na surový petrolej ze smluvené částky 1 zlatý 42 krejcarů za metrický cent, na 1 zlatý 60 krejcarů. Ale hojná petrolejová zřídla v Haliči stačila na to, aby zásobovala celou monarchii, bylo na cizozemský petrolej uvaleno clo. Konkrétně: na čistý (rafinovaný) petrolej 10 zlatých ve zlatě z každého metrického centu; na lehký surový petrolej 2 zlatých, na těžký surový petrolej 1 zlatý 10 krejcarů ve zlatě čili 1 zlatý 37 krejcarů rakouské měny. Z této velice nízké sazby na těžký surový petrolej si velmi mazaně udělali čiperní Maďaři kořistit. V Rusku na Kavkaze (zejména v Baku), v ohromných ložiskách petroleje, se rafinovaný petrolej prodával levně. Maďaři si dali tento čištěný kavkazský petrolej přivážet po vodě, avšak cestou jej schválně dehtem zkalili, aby jej na uherských hranicích mohli vydávat ne za rafinovaný, nýbrž za těžký surový petrolej, z něhož zaplatili clo nikoliv 10 zlatých ve zlatě (= 12 zlatých rakouské měny), nýbrž pouze 1 zlatý 10 krejcarů (= 1 zlatý 37 krejcarů rakouské měny). Když ho pak takto šťastně propašovali do Uher, zbavili se ve velikých řeckých rafineriích snadně přimíseného dehtového kalu a pak prodávali petrolej do celého Rakouska.¹⁷²

V ročníku 27, čísle 189, které vyšlo 12. července 1887, v rubrice Různé zprávy je zpráva o velkém procesu proti podloudníkům. Dvacet čtyři nejpřednějších obchodníků z italského města Videmu¹⁷³ bylo obviněno, že sedm let dopravovali ohromné množství lihu z Rakouska do Itálie. Devět obžalovaných bylo uznáno nevinnými, šest bylo odsouzeno do těžkého žaláře na půl roku a k náhradě 74.000 lir, tři byly odsouzeny na 3 měsíce a k náhradě 10.000 lir.¹⁷⁴

V ročníku 28, čísle 234, které vyšlo 23. srpna 1888, v rubrice Denní zprávy je zpráva o zmáhajícím se podloudnictví v pohraničních místech. V noci 17. srpna 1888 se podařilo finančním orgánům u mostu nedaleko Kunštátu zadržet jednospřežní vůz, na němž bylo naloženo 11 tuctů z Pruska podloudně dopraveného zboží. Kočí i majitel povozu se zachránili útekem, kůň, povoz i zboží bylo prodáno v dražbě. Výtěžek připadl eráru.¹⁷⁵

V ročníku 29, čísle 95, vydaném 6. dubna 1889, v rubrice Říšská rada – poslanecká sněmovna je záznam schůze. Debata se vedla o soli. Bylo podáno na sta petic, ale ministr

¹⁷² Národní listy, ročník 26, číslo 153, 3. června 1886.

¹⁷³ Udine

¹⁷⁴ Národní listy, ročník 27, číslo 189, 12. července 1887.

¹⁷⁵ Národní listy, ročník 28, číslo 234, 23. srpna 1888.

odpovídal na všechny žádosti o snížení ceny soli rozhodné NE. Pohraniční obyvatelstvo bylo drahotou soli nuceno ji pašovat z ciziny.¹⁷⁶

V ročníku 31, čísle 8, které vyšlo 8. ledna 1891, v rubrice Denní zprávy je zpráva o dopadeném podloudníkovi. Dne 2. ledna 1891 vezl kramář z Rynoltic u Liberce, který byl již delší dobu podezřelý z podloudnictví, z Hartavy do Hrádku kamenné uhlí. Finanční strážníci na něho číhali, zastavili ho a donutili ho, aby uhlí složil. Nalezli dvojité dno ve voze a když byla prkna odstraněna, našlo se mnoho cizozemského hedvábí, káva a ryby, které chtěl kramář podloudně převést. Byl zatčen a při prohlídce v jeho bytu bylo nalezeno a zabaveno také množství věcí propašovaných z Německa.¹⁷⁷

V ročníku 32, čísle 271, které vyšlo 1. října 1892, je v rubrice Ze soudní síně článek s titulkem „*Celní šmejdy v Bukovině.*“ Kde je sdělen rozsudek soudu za pašování kukuřice a pašování pšenice. Kukuřici pašovali Kobierski, Spendling, Trzcieniecki, Csala, Benko, Janowicz, Wolosinowicz, Blumenfeld, Rosenheck, Jurgran a Hochberg. Pšenici pašovali Spendling, Frabert, Wolf Atbrecht, Mair Goldstein, Wodnarzik a Noga. A byli odsuzeni - Csala na 18, Banko na 8, Janowicz na 10 měsíců; Wolosinowicz na 1, Kobierski 2, Spendling 3, dvorní rada Trzcieniecki na 4 léta; Blumenfeld, Rosenheck a Jurgrau každý na 18, Hochberg na 4, Wodnarzik na 6 měsíců; Wolf Albrecht na 1 rok a Mair Goldstein na 8 měsíců vesměs těžkého žaláře a jedním postem každý měsíc.¹⁷⁸

V ročníku 33, čísle 84, vydaném 25. března 1893, v rubrice Různé zprávy je zpráva s názvem „*Celní šmejdy v Haliči.*“ Z Krakova přišel telegraf, že u mnoha tamních obchodníků bylo zabaveno velké množství pašovaného zboží. Tamní finanční ředitelství vyslalo 80 úředníků, kteří prováděli přísné prohlídky skladišť a domů. Bylo nalezeno a zabaveno 80 beden pašovaného kašmíru a hedvábných látek, několik beden neolkovaných karet a několik beden cizozemského nepuncovaného zlatého zboží. Podloudnictví bylo objeveno tak, že jeden speditér¹⁷⁹ v pohraničním místě Neubrunnu v Prusku dostával od zahraničních firem zboží prodané haličským obchodníkům, které bylo podloudně dopravováno do Rakouska. Při revizi knih tohoto speditéra byla nalezena jména dotyčných haličských obchodníků, která byla sdělena rakouské vládě.¹⁸⁰

¹⁷⁶ Národní listy, ročník 29, číslo 95, 6. dubna 1889.

¹⁷⁷ Národní listy, ročník 31, číslo 8, 8. ledna 1891.

¹⁷⁸ Národní listy, ročník 32, číslo 271, 1. října 1892.

¹⁷⁹ Speditér má na starost organizaci a projednávání zakázek spojených s přepravou, distribucí a skladováním zboží.

¹⁸⁰ Národní listy, ročník 33, číslo 84, 25. března 1893.

V ročníku 33, čísle 264, které vyšlo 23. září 1893, v rubrice Denní zprávy je článek o podloudnictví na hranici království českého. V Děčíně sekční přednosta finanční stráže – Dienelt, přišel na stopu rozsáhlému podloudnictví. Zjistil 93 účastníků, z nichž někteří šli do vazby. Újma způsobená eráru se odhadovala na 20.000 zlatých. Hlavním aktérem byl velmi bohatý kupec ze Saska. Pašováno bylo tzv. koloniální zboží – 2400 kilogramů hrozeček, 1360 kilogramů hřebíků, 10.763 kilogramů pálenky, 5800 kilogramů slanečků atd.¹⁸¹

V ročníku 39, čísle 293, vydaném 22. října 1899, v rubrice Denní zprávy je článek s titulkem „*Drahá kola*.“ V Ostravě obvinil finanční úřad obchodníka s bicykly Kerndla, že pašuje úplně hotová kola z Pruska přes hranici do Rakouska, a sice přes Přívoz. Finanční úřady vysvětlily, že Kerndl, který má v Ostravě obchod na Hlavní třídě, takovým způsobem propašoval do Rakouska 90-95 kol a vyměřily mu za toto z nich zatajené clo a pokutu v částce 27.000 zlatých. Z jednoho kola dovezeného ze zahraničí se platí daň 25 zlatých ve zlatě, což činí asi 30 zlatých běžné měny. Zajímavé je, jak bylo možno ze zahraničí, hlavně z Německa, kolo propašovat. Každý jezdec na bicyklu, který jel z Rakouska do Německa, nebo do jiného sousedícího státu, musel u pohraničního celního úřadu kolo plombovat, tj. musel je opatřit značkou, že je to kolo, které bylo v Rakousku vyrobeno, nebo za něj už clo bylo zapláceno. Tato plomba byla, jako jiné, na motouzu, a připevnila se na kolo. Ostrými nůžkami, jak vyprávěli bicyklisté, bylo možno motouz prostříhnout tak přesně, že se neutvořily třísně. Plomba se přenesla přes hranici, tam se připevnila na kolo, a nejlepším klihem se spojily rozstrížené konce tak, že při běžné prohlídce finanční strážník na tuto okolnost nepřišel. Po tomto případě podloudnictví finanční orgány přišly i na tyto praktiky, a je učiněn tomuto způsobu pašování kol konec. Na ostravského Kerndla učinil prý důvěrné oznámení nějaký jeho známý. Byl přistižen při pašování dvou bicyklů, jak sám doznal.¹⁸²

V ročníku 7, čísle 19, vydaném 5. března 1871, v rubrice Protokol obchodní komory se probírá sůl. Dopisem ze dne 14. ledna 1871 obchodní a průmyslová komora v Opavě sdělila, že zakročila u císařsko-královského ministerstva financí o snížení všech druhů soli o dva zlaté za metrický cent a žádá, aby se budějovická komora k tomuto přidala. Odůvodňuje to tím, že zrušením dobytčí soli se spotřeba soli zmenšila, protože rolník drahou sůl dobytku nedává i přesto, že je potřeba k ochraně proti nákaze a moru. Vlivem nízké spotřeby se v solném dole Viličce¹⁸³ nahromadily zásoby soli. Když se sůl vyvezla do ciziny, potom se vyvezla do Pruska,

¹⁸¹ Národní listy, ročník 33, číslo 264, 23. září 1893.

¹⁸² Národní listy, ročník 39, číslo 293, 22. října 1899.

¹⁸³ Solný důl Wieliczka.

tam se vyclila 3 zlatými za metrický cent, a vpašovala se opět do Rakouska a zvláště do Slezska, protože za takových okolností se podloudnictví se solí vyplácelo. V okolí Bílé Vody¹⁸⁴, Javorníku a Vidnavy se týdně zachytilo 40 až 80 metrických centů vpašované soli. K vývozu určená sůl byla prý ta nejkrásnější křišťálová sůl. Bylo také vytýkáno, že sůl z dolu Viličky není sůl bezprostředně k dostání. Byla dostupná pouze prostřednictvím tamějších odesílatelů, kteří si nechávali vyplácet provizi až 11 krejcarů za metrický cent. Naproti tomu královské pruské doly, které na dráze neleží, odesílaly vždy bezprostředně i cizím firmám a tím odběratele ušetřili na provizích.¹⁸⁵

V ročníku 26, čísle 83, které vyšlo 16. října 1890, v rubrice Různé zprávy je článek s názvem „*Ministr chycen při pašování*“. Tehdy již bývalý rakouský ministr Beust¹⁸⁶ pašoval na hranicích šampaňské víno, a zpráva o podobné události přišla z Anglie. Vůz ministra Salisburyho¹⁸⁷ byl celním úřadem spolu s kočím zatknut, protože měl ve voze ukrytých 12 litrů koňaku a množství doutníků. Zpronevěřené clo obnášelo 160 zlatých.¹⁸⁸

V ročníku 28, čísle 76, vydaném 22. září 1892, v rubrice Ze soudní síně je článek o celních podvodech v Bukovině. Na celních podvodech se účastnil zemský finanční ředitel, všichni celní a finanční úředníci, a především židovští spekulanti. Podvody trvaly řadu let. V roce 1891 byl poslán hlavní viník – finanční ředitel Trzieniecki do výslužby a z nařízení vrchního soudního dvoru byl delegován vídeňský soud, aby celou věc prozkoumal. Vyšetřování trvalo půl roku a bylo vyslechnuto přes tisíc osob. Soudních akt bylo tolik, že byly dopravovány do Vídně v pytlích. Škoda způsobená dvorním radou a finančním ředitelem Trzienieckým byla vyčíslena na miliony. Hospodařil tam od roku 1882 a byl úplatným člověkem a podváděl na všech stranách. Vedl falešné knihy, podával falešné zprávy, vedl falešné účty. Jeho soukromý život byl důstojný jeho poctivosti. Před očima své ženy si najednou vydržoval 4 milenky. Stejně úplatný byl celní inspektor Kobierski, který byl alkoholik a nechal se uplatit třeba i hrcem povidel. Mezi dalšími aktéry byl bývalý inspektor Spendling a zeť Trzienieckého – Hynek Malkowski. Tito čtyři hráli v úplatnosti prim, kdokoliv chtěl něčeho dosáhnout – úřadu, vyřízení žádosti, mohl se na ně obrátit, pokud zaplatil. Všichni dělali dluhy a neplatili je,

¹⁸⁴ Bílá Voda je nejsevernější i nejzápadnější obec Českého Slezska.

¹⁸⁵ Budivoj, ročník 7, číslo 19, 5. března 1871.

¹⁸⁶ Friedrich Ferdinand von Beust (13. ledna 1809-23. října 1886), byl ministrem zahraničí Saského království v letech 1849-1866.

¹⁸⁷ Robert Cecil, 3. markýz ze Salisbury (3. únor 1830–22. srpen 1903), byl třikrát premiérem Spojeného království.

¹⁸⁸ Budivoj, ročník 26, číslo 83, 16. října 1890.

sesazovali úředníky, kteří jim nebyli po vůli a vše od shora až dolů bylo prosáknuto úplatností a nakaženo nepoctivostí. Dalším bodem obžaloby bylo pašování za doby celního ředitele Banczeshula, kdy byla podloudníky do Rumunska dopravována rýže v milionech kilogramu a žaloba uvedla, že stát tím na clech přišel o 53 991 zlatých a také se pašovala pšenice. Snad právě kvůli korupčnosti bukovinské finanční stráže hledali finanční strážníky do Bukoviny v Čechách a na Moravě.¹⁸⁹

V ročníku 2, čísle 87, které vyšlo 11. dubna 1880, v rubrice Z celého světa je zpráva o podloudnictví s dobytkem. Ztížený vývoz dobytka z Čech do Saska byl pohraničním obyvatelům trnem v oku a mnoho kusů dobytka bylo převedeno podloudným způsobem. Tím, že se platilo z každého vola 20 a z každé krávy 10 marek, bylo podloudnictví s dobytkem ještě výnosnější. Podloudnictví však bylo velice nebezpečné, protože při dopadení se dobytek zabavil, a ještě se muselo za něj zaplatit pětinasobné clo a viník mohl jít i do vězení. Přesto všechno se stále vyskytovali lidé, kteří dobytek podloudným způsobem dopravovali do Saska. V noci na 6. dubna 1880 byli dopadeni podloudníci se 4 kravami a s vozem. Podloudníci uprchli, ale jeden byl poznán a musel se za svůj čin zodpovídat. Před trhy v saských pohraničních městech bývaly hranice přísně střeženy, takže se podloudnictví vydařilo jenom zřídka.¹⁹⁰

V ročníku 18, čísle 86, vydaném 17. listopadu 1897, v rubrice Různé zprávy je článek o důchodkovém sporu. Nejvyšší důchodkový soud ve Vídni rozhodl v záležitosti, která vzbudila rozruch nejenom u nás. V roce 1894 byli četní kupci ve Lvově, Krakově, Bílsku, Osvětimi, Tarnově, Brodech a menších haličských místech při ruské hranici zatčeni pro rozsáhlé podloudnictví s cizozemským sukнем. Po prohlídkách bytů zatčených osob, obvinili mnoho dalších obchodníků, takže se celkem na lavici obžalovaných ocitlo a bylo obžalováno z celního podvodu 260 osob. Pokuty pro odsouzené celkem činily 600 tisíc zlatých a tresty žaláře dohromady přes 100 let. Odsouzení se odvolali, ale nejvyšší soudní dvůr ve Vídni jim rozsudek potvrdil.¹⁹¹

V ročníku 2, čísle 244, vydaném 25. října 1864, v rubrice Denní zprávy je článek o podloudnictví. V noci z 8. na 9. října 1864 postihl četník z Uherského Brodu dva Stránské

¹⁸⁹ Budivoj, ročník 28, číslo 76, 22. září 1892.

¹⁹⁰ České noviny, ročník 2, číslo 87, 11. dubna 1880.

¹⁹¹ Jizeran, ročník 18, číslo 86, 17. listopadu 1897.

občany, kteří proti zákazu vedli voly z Uher přes hranice. Zadržel je, a když se jeden z pašeráků bránil, probodl mu stehno. Případ se vyšetřoval.¹⁹²

V týdeníku Čech, ročníku 6, čísle 216, které vyšlo 23. září 1874, v rubrice Drobné zprávy je zpráva o podloudnictví. V roce 1873 bylo v rakouských zemích zabaveno 56 tisíc liber tabáku a 690 872 doutníků, které přes hranice z ciziny přepravili podloudníci. Nejvíce podloudného zboží bylo zabaveno v Čechách, konkrétně 396 468 doutníků, dále 172 163 liber soli a 1759 liber střelného prachu. Velká část zboží ale unikla, byla vpašována a následně prodána lidem.¹⁹³

V týdeníku Čech, ročníku 7, čísle 84, vydaném 14. dubna 1875, v rubrice Drobné zprávy je článek informující o podloudnictví. Patnáct velkých vídeňských firem bylo obviněno finančními úřady, že provozují na českosaských hranicích podloudnictví a okradly stát o pakatel pár milionů. Podloudnictví nebylo nic nového a okrádání státu o clo také ne. Obvykle se ale podnikatelům, kteří provozovali podloudnictví, nic nestalo, protože uměli pašovat dobře. Lid jim říkal králové. Pokud byl podloudník chycen, dostal pokutu nebo trest odnětí svobody. Týdeník to okomentoval tak, že možná brzy, jak tuší, ho zastihne zpráva, že bylo vyšetřování pro nedostatek důkazů hozeno pod stůl. Zákon káže stíhat podloudníka i jeho podporovatele, který zboží přechovává a dále dodává. V Čechách by to prý nadělalo mnoho hluku, ale ve Vídni jsou na takové poctivosti již zvyklí a nezáleží jim na pár milionech. A pokud potom nemají, říkají: „*Pánu bohu poručeno! Však on to někdo zaplatí.*“¹⁹⁴

V ročníku 22, čísle 220, které vyšlo 24. září 1884, v rubrice Národní hospodář je článek o dovozu lihovin do Ruska. Na ruských hranicích panovalo velmi silné podloudnictví s kořalkou, která tam byla z Rakouska a Německa navzdory přísným zákazům ve velkém množství tajně dopravována. Ruská vláda učinila přísná opatření, aby nedovolenému obchodu učinila přítrž. V krajích ležících na hranicích Rakouska a Německa zakázala vinopalny a vydala nový zákon pro lihovary. Dovážení lihovin do pohraničních krajů bylo dovoleno pouze od východu do západu slunce.¹⁹⁵

V ročníku 31, čísle 71, vydaném 28. března 1893, v rubrice Denní zprávy je článek o prohlídkách u židovských podloudníků v Krakově. U mnoho obchodníků bylo zabaveno mnoho různého zboží. Místní finanční ředitelství vyslalo z celého krakovského okresu 80 úředníků,

¹⁹² Moravská orlice, ročník 2, číslo 244, 25. října 1864.

¹⁹³ Čech, ročník 6, číslo 216, 23. září 1874.

¹⁹⁴ Čech, ročník 7, číslo 84, 14. dubna 1875.

¹⁹⁵ Moravská orlice, ročník 22, číslo 220, 24. září 1884.

kteří od rána na předměstí vykonávali prohlídky krámů a obydlí. Nalezeno a zabaveno bylo 80 beden kašmíru a hedvábných látek, několik beden nekolokovaných karet a několik beden zahraničního nepuncovaného zlatého zboží. Prohlídky byly vykonány v 66 obchodech a soukromých bytech, výlučně židovských, a způsobily poplach. Celé balíky byly vyhazovány okny a přenášeny do jiných krámů, jejichž majitelé je ze strachu nechtěli přijmout. Policejní stráž byla zesílena, aby zamezila možnému sběhu lidu. Zabavené zboží odnášeli strážníci do celních skladišť. Aby obchod neváznul, ustanovilo okresní finanční ředitelství zvláštní odborné komise, které zabavené věci odhadovaly a vydávaly je kupcům, když zaplatili úplnou odhadní cenu. Podloudnictví bylo prováděno v obrovských rozměrech a komise zabavily četnou korespondenci, která obsahovala mnoho důkazů o vině jednotlivých obchodníků.¹⁹⁶

V ročníku 33, čísle 210, které vyšlo 13. září 1895, v rubrice Denní zprávy je článek s názvem „*Četníková lebka*“. Když dopravovali dva četníci jistého Petra Merkšu z Chorvatska za podloudnictví s vepřovým dobyt看em k okresnímu soudu v Kozji, byli večer v lese úkladně přepadeni čtyřmi muži a byli kamenováni. Merkša utekl na svobodu. Jednomu z četníků byla rozbita lebka a o jeho uzdravení se pochybovalo.¹⁹⁷

V ročníku 34, čísle 77, vydaném 2. dubna 1896, v rubrice Denní zprávy je článek o velkém podvodu. V lihovaru v Barcole přišli finanční orgány na stopu velikému podloudnictví. Majitel lihovaru se pokusil provést 60 hektolitrů lihu, které však vydával za víno. Byla mu vyměřena pokuta ve výši 28 000 zlatých a závod mu byl zavřen, ačkoliv se nabídl složit značnou zálohu.¹⁹⁸

V ročníku 8, čísle 299, vydaném 31. října 1890, v rubrice Různé zprávy je článek s názvem „*Továrník podloudníkem*“. Správce odboru finanční stráže v Děčíně-Podmoklech pan Krása přišel na stopu velkému podloudnictví. Majitel továrny na výrobu knoflíků Vavřinec Müller v Šenově¹⁹⁹ si mnoho let pomáhal k bohatství podloudnictvím. Materiál byl totiž dopravován železnicí a poštou saským obyvatelům, kteří ho pak v noci donášeli přes hranice do továrny. Kvůli tomu byla továrna prohledána a továrník dostal pokutu 100 tisíc zlatých.²⁰⁰

V ročníku 12, čísle 102, vydaném 14. dubna 1894, v rubrice Různé zprávy je článek o podloudnictví na saských hranicích. Zatčený kupec Rehn z městečka Lauenstein, údajný hlavní

¹⁹⁶ Moravská orlice, ročník 31, číslo 71, 28. března 1893.

¹⁹⁷ Moravská orlice, ročník 33, číslo 210, 13. září 1895.

¹⁹⁸ Moravská orlice, ročník 34, číslo 77, 2. dubna 1896.

¹⁹⁹ V roce 1907 byl název změněn na Velký Šenov.

²⁰⁰ Národní politika, ročník 8, číslo 299, 31. října 1890.

pachatel v odhaleném podloudnictví, byl propuštěn z vazby, kde byl od podzimu roku 1893 a jeho vyšetřování bylo ukončeno. Rakouské úřady ale obdržely na pokutách od podloudníků přes jeden milion zlatých. Kupec Rehn, který byl původcem velkých celních trestů, dostal zákonný podíl ve výši asi 20 000 zlatých. V Saském království bylo následkem provaleného podloudnictví přivedeno k úpadku mnoho závodů.²⁰¹

V ročníku 14, čísle 327, vydaném 27. listopadu 1896, v rubrice Různé zprávy je dlouhý článek o klenotníkovi z Německa, který byl v Praze zatčen za podloudnictví. Finančním orgánům se podařilo vypátrat a polapit německého podloudníka, kterého se snažili chytit už dva roky. Věděli, že pašerák poškozoval rakouské celní a puncovní úřady na poplatcích o značné obnosy, přivážením nepuncovaného a nevyceleného klenotnického zboží. Chytili ho, když přijel vlakem do Prahy se dvěma vaky plnými zlatých hodin, prstenů, řetězů, náramků a dalšího klenotnického zboží v hodnotě 8000 zlatých, které mělo být pomocí jeho agentů rozprodáno. Byl ihned dopraven k přestupkovému oddělení císařsko-královského okresního finančního ředitelství a podroben výslechu vrchního finančního komisaře pana Josefa Holuba. Podloudník, který byl vysoké postavy, elegantně oděný a hovořil severoněmeckým nářečím, nechtěl říct své jméno, ale některý z pražských zlatníků v něm poznal bohatého německého klenotníka a majitele světoznámé továrny na zlatnické a stříbrnické zboží – Jindřicha Pfaelzera z Havany. S podloudníkem byl sepsán protokol, složil velkou pokutu a byl propuštěn na svobodu. Pokuta, kterou dostal, byla stonásobkem poplatku, který by býval měl za puncování a vycelení skvostů zaplatit. Běžně se platil jenom padesátinásobek poplatku. Pokutu musel okamžitě zaplatit, jinak by byl odsouzen k dlouhému trestu vězení.²⁰² Nakonec však podle dalšího článku zaplatil díky svému právnímu zástupci, který provedl všechny možné právní kroky ke snížení obrovské pokuty místo 16 000 pouhých 800 zlatých. Tím celá aféra byla definitivně vyřízena.²⁰³

V ročníku 16, čísle 30, které vyšlo 30. ledna 1898, v rubrice Různé zprávy je článek o podloudnictví. U česko-kladských hranic se ozývaly žaloby na podloudnictví, které se provozovalo na českých zejména na česko-pruských hranicích. Noviny se pozastavují nad tím, že se ze strany vlády nečiní téměř nic, čím by se podloudnictví odstranilo. Finanční strážé v Olešnici, České Čermné, Náchodě, Žďárkách a Machově měly téměř stejný počet mužstva, jaký mívaly dřív, než se podloudnictví dostalo do rozkvětu. A toto mužstvo mělo konat službu ve dne v noci, obsadit hranice a čekat do rána na podloudníky, kteří každou chvíli táhli s různým

²⁰¹ Národní politika, ročník 12, číslo 102, 14. dubna 1894.

²⁰² Národní politika, ročník 14, číslo 327, 27. listopadu 1896.

²⁰³ Národní politika, ročník 15, číslo 21, 21. ledna 1897.

zbožím v četných četách až po 25 mužích za zpěvu a hulákání přes hranice jakoby se veškerému řádu a zákonu vysmívali. Pohraniční stráž konala své povinnosti, ale co zmohl osamocený strážník proti takové četné podloudnické rotě. Než se dovolal pomoci a posily od nejbližší hlídky, byli podloudníci ti tam. Tehdy táhla právě taková tlupa a strážníci, kteří ji pronásledovali, po ní stříleli. Nebo když se tři muži táhli s početným zbožím od Čermné k Solnici. Jeden z nich byl strážníkem zadržen a zatím co ho zatýkal, se připlížil zezadu druhý a udeřil strážníka obuškem do hlavy tak, že omráčen klesl k zemi. Podloudníci sebrali strážníkovi pušku, zkroutili mu šavli a utekli. Druhý den byla puška nalezena v Metuji, kde ji podloudníci zahodili. Příčinou všeho je, že všechno zboží bylo následkem velké daně předraženo, a že v Prusku bylo všechno levnější. Další příčinou bylo, že pohraniční stráž neměla v horách dostatečný počet mužstva a následkem nedostatku bylo, že mužstvo bylo vysíleno a utmáceno, protože služba v horách byla velice obtížná a unavující. Stráž by měla mít po vzoru Pruska, alespoň dva pojízdné strážníky. Dle novin, pokud nedojde k nápravě, podloudnictví bude pokračovat dál.²⁰⁴

²⁰⁴ Národní politika, ročník 16, číslo 30, 30. ledna 1898.

7. Závěr

Nejvíce zpráv o pašování se týkalo doutníků a tabáků. Takových zpráv bylo nalezeno celkem 34. Většina z nich se nacházela v rubrice Denních zpráv v Národních listech. U ostatních tiskovin byly články rovněž skoro vždy zařazeny do zpravodajské rubriky. Zpráv o pašování cukru se našlo 6, o pašování zbraní 3. Dále se vyskytovaly zprávy o podloudnictví s pšenicí, rýží, solí, kávou a lihovinami. Také se pašovala pálenka, pivo, hrozinky či slanečky. Přes hranice byl rovněž podloudně převáděn dobytek, převážen střelný prach, petrolej, hřebíky, kašmír, hedvábí, nekolované hrací karty a různé nepuncované zlaté zboží. Jedna zpráva informovala o způsobu, jakým jeden obchodník převážel přes hranice nová kola, aniž by za ně zaplatil patřičné clo.

Důvody pašování byly různé, někdy stačila jenom nižší cena za hranicemi a vidina výdělků byla příčinou podloudnictví. Zisk z prodeje propašovaného zboží byl zřejmě vždy velkým lákadlem. U doutníků, jak se také píše v jednom z článků, byla důvodem pašování nedostatečná kvalita doutníků, a proto se podloudně přes hranice převážely doutníky cizozemské. Právě z tabáku, kávy, zlatého a hedvábného zboží, se na rakouských hranicích vybíralo největší clo.

K oklamání strážců hranic sloužily různé metody. Například kamenný kvádr, který byl uvnitř vytesaný a sloužil pro ukrytí doutníků. Nebo byly doutníky zašity do kabátu. Bedny posílané vlakem měly falešnou deklaraci, povozy zase dvojité dno. Lih byl vydáván za víno, rafinovaný petrolej byl důvtipně zakalen dehtem a následně vydáván za petrolej nerafinovaný.

Pokud pašeráci neměli zboží ukryté v oblečení, povozu nebo ho neposlali vlakem, měli ho většinou na zádech. Různě velká a většinou velmi těžká břemena nesli několik hodin. Pašovalo se za každého ročního období i počasí, takže se podloudníci museli vypořádat i se sněhem a různě členitým terénem, přes který se vydávali, aby unikli hraniční kontrole. Ani to jim však mnohokrát nestačilo, protože strážci hranic se nezalekli ničeho.

Někdy byl trest za pašování až neúměrný. Když u dvou mladých lidí, kteří přecházeli hranici, bylo nalezeno osm doutníků, u druhého jen čtyři. Dostali pokutu ve výši 5 zlatých a 75 krejcarů. Nebo když dívka nesla přes hranici koněvku petroleje, byla dopravena na hlavní celní úřad s nasazeným bodákem. Při zostřeném dozoru prohlíželi celní zřízení každého příchozího, obraceli mu kapsy, aby našli všelijaké maličkosti.

Právě z důvodů pokuty, trestu odnětí svobody nebo jenom kvůli strachu o holý život, pašeráci, kterým hrozilo bezprostřední dopadení, odhodili okamžitě veškerá břemena s kontrabandem a mnohdy doprovázeni střelbou se dali na zběsilý útěk. V mnoha případech byl

podlounník zastřelen a přišel o život kvůli někdy téměř nepatrnému obnosu, který ušetřil na cle. Pokud nepřišel o život, byl často těžce nebo mírně zraněn. Ovšem při soubojích a pronásledování podlounníků přišli k úrazu nebo dokonce přišli o život i samotní strážci.

Když jeden z článků informoval, jak přišel bývalý četník při pašování 370 doutníků o život, a jeho šest dětí tím pádem o otce, můžeme si domyslet, že to novináři mohlo být líto. To ovšem neznamená, že by se novináři pašeráků nějak zastávali. Bylo to právě naopak, jak dokládá článek nalezený v rubrice *Ze soudní síně* s názvem „*Celní šmejdy*“. V této rubrice byly pouze dva případy, jinak novináři o podlounnictví psali do zpravodajských rubrik jako byly *Denní zprávy*, *Domácí zprávy*, *Drobné zprávy* nebo *Různé zprávy*. Pokud se jednalo o resumé činnosti finanční stráže za konkrétní rok, bylo umístěno v rubrice *Národní hospodář*. Z nalezených článků je patrné, že novináři stáli na straně strážců zákona a dovedli ocenit jejich dobře vykonanou práci.

Co tedy říci závěrem? Tato práce je důkazem, že lidská vynalézavost někdy nezná mezí. V důmyslných skrýších ukryté zboží bylo převezeno přes hranice i opakovaně bez povšimnutí. K jeho odhalení někdy stačila pouhá náhoda, jindy za ním stálo udání, nebo jenom cílevědomá práce neúplatné hraniční stráže. I když se vyskytnul případ, kdy se dal celní inspektor uplatit i hrncem povídel. Pašování je fenomén, který se vyskytoval, vyskytuje a dozajista bude vyskytovat i v budoucnu. Pouze se mění zboží, které se pašuje, způsoby jeho pašování jsou obdobné. Relativně snadno dosažený zisk je stále jedním z hlavních důvodů, proč se lidé uchylují k pašování.

Seznam zdrojů

a) Prameny

Budivoj, 1864-1899, České Budějovice.

Čech, 1874-1878, Praha.

České noviny, 1879-1883, Praha.

Jizeran, 1880-1889, Mladá Boleslav.

Moravská orlice, 1863-1899, Brno.

Národní listy, 1861-1899, Praha.

Národní politika, 1883-1899, Praha.

Plzeňské listy, 1884-1899, Plzeň.

b) Literatura

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.

BĚLINA, Pavel, Milan HLAVAČKA a Daniela TINKOVÁ. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-347-8.

BOROVÍČKA, Michael, Jiří KAŠE, Jan KUČERA a Pavel BĚLINA. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2012. ISBN 978-80-7432-181-8.

MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017. ISBN 978-80-7560-033-2.

MAINUŠ, František a kol. *Historie celnictví v ČSSR*. Praha: Naše vojsko, 1977.

c) Internetové zdroje

Budivoj (noviny). *Encyklopedie Českých Budějovic* [online]. [cit. 2017-05-14]. Dostupné z: http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/budivoj_1

Čech [online]. [cit. 2018-03-11]. Dostupné z:

<http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/periodical/uuid:5c259210-2182-11e6-918e-5ef3fc9ae867>

Posel z Prahy [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Posel_z_Prahy

Jizeran [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z:

<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=12558&it=0>

Moravská orlice [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z:

<http://noviny.vkol.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?issn=1803-117X>

Národní listy [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z:

http://cojeco.cz/index.php?detail=1&lang=2&id_desc=63509&title=N%ED%20li
sty

Národní listy [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rodn%C3%AD_listy

Národní politika [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rodn%C3%AD_politika

Národní politika [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z:

<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=29826&it=0>

Plzeňské noviny [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z:

<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=13135&it=0>

Plzeňské listy [online]. [cit. 2018-03-08]. Dostupné z:

<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPeriodical.do?id=28267&it=0>

Summary

Bachelor thesis will deal with the issue of smuggling and its reflection in the selected press of Habsburg monarchy in the second half of the 19th century. The topic is important mapping smuggling in border regions not only in terms of the origin and reason of existence of this phenomenon, but also capture individual cases in national and regional press.

I chose to work on this bachelor thesis for the following reasons. The first reason was the interest of the topic smuggling. The second reason was available of archival materials in digital form through the internet digital library Kramérius. It has greatly speeded up work. The third reason was that I wanted to know the bachelor thesis leader not only from vision but also from lectures.

Bachelor thesis is divided into seven chapters. After a brief introduction followed by a chapter, which describes the economic situation in the second half of the 19th century. The next chapter is about customs situation also in the second half of the 19th century. Following chapter describes inception of the finance guards and her history. The next chapter is given the characteristics of newspaper printing in the second half of the 19th century and characterization of selected titles of national and regional newspapers, which are followed by the individual cases of smuggling. The main part of the whole work of smuggling cases are found in newspaper printing, which are described or quoted. Last chapter is conclusion with stated result of research work from an overall perspective on the issue.

The source of information for individual chapters was nationwide newspaper, a newspaper printed in the selected regions, and literature.

From the national newspapers were used in the work only one newspaper, specifically the National Newspaper.

From the regional newspapers were used for the following titles: *Budivoj, Čech, České noviny, Jizeran, Moravská orlice, Národní politika* and *Plzeňské listy*.

In terms of literature were used five titles: 2 skilled labor from edition *Velké dějiny zemí Koruny české*, number XI.a and number XII.a, which was compiled by the economic situation in the second half of the 19th century. Book from František Mainuš: *Historie celnictví v ČSSR* was the basin for the description of the former customs politics. For description inception of the finance guards and her history was used book from Marie Macková: *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. The remaining book which was used for chapter about characteristics of newspaper printing in the second half of the 19th century is *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*.